

VÄLIS-EESTI

Nr. 6

1936

REISIBÜROO

Peakontor: Tallinn, Raekojaplatsil, Kinga tän. 3. Telefon 433-20.
Osakonnad: Tartu, Suurturg 7, Tel. 3-72. Pärnu, Rütli t., Endla majas. Tel. 113.
Telegrammide aadress: Erbo. Tallinn.

Raudteepiletite müük: a) kõikidesse kodumaa jaamadesse, b) kõikidesse Euroopa suurematesse linnadesse.

Laevapiletite müük: a) kõikidel kodumaa ja Baltimere liinidel, b) ookeanipiletid inglise, saksa, poola, prantsuse, rootsi, hollandi, itaalia ja ameerika laevaliinidel, kõikidesse suurematesse ulgumere sadamaisse.

Esitus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest.

Rahavahetus ning valuutaost ja müük turistidele.

Välismaa passide ja viisumite muretsemine.

Ringreisupiletid turistidele terves Euroopas.

Õhusõidupiletid turistidele „Aero“, „Deruluft“i ja „Lot“i liinidele.

Kohalikkude omnibussi liinide piletid, o-ü. „Mootor“ ja teised.

Nõuanded ja arvestused reisude kohta tasuta.

A-s. „Eesti Reisibüroo“.

Soodsam ostukoht väliseestlastele

on

„PÄEVALEHE“

raamatukauplused, kirjanduse- ja paberilaod.

Tallinnas, Suur Karja tän. 23 ja Pikk tän. 2.

SOOVITAME SUURES VALIKUS:

Kõiki eestikeelseid raamatuid,
maakaarte, linnaplaane ja vaatekaarte.
Riigi- ja seltskonnategelaste päevapilte ja postkaarte.

Kõigi Eestis ilmuvate ajakirjade peale tellimiste vastuvõtmine.
Tellige ainult meie kaudu Eesti algupärast- ja tõlkekirjandust.

Tellimiste täitmine asjatundlik, kiire ja korralik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinn — Eesti, Pikk tän. 2, oma telefoni keskjaam 428-83.

VÄLIS-EESTI

VÄLISEESTLASTE AJAKIRI

JUUNI, 1936

Nr. 6.

8. AASTAKÄIK

Hõimuliikumise tähistel.

Eestis peetava V Soome-Ugri kultuur-kongressi puhul.

Alfred Tamm.

Viisteist aastat koostöö tihendamist vabade hõimude vahel, mille kestel on püütud ajalooolehekülgede taha tolmumajäänud ühissühtidele anda jälle uut, käegakatsutavat liha ja verd!

See tehtud töö on esimese nelja Soome-Ugri kultuurkongressi tulemus. Nendest esimene peeti 1921. aastal Helsingis, teine 1924. a. Tallinnas, kolmas 1928. a. Budapestis ja neljas 1931. a. jälle Helsingis. Nüüd järgneb eelmistele viies, — seega juba juubelikongress käesoleva kuu 26.—28. päeval Tallinnas. Jälle on oodata Tallinna, nagu neid kogunes ka eelmiseks kongressiks Helsingi, tuhandeid hõime — eestlasi, soomlasi, ungarlasi.

Ons niisugusel sündmusel suurt tähtsust ka väliseestlastele? — Võib liialdamata väita, et väliseestlane (ja samuti ka -soomlane ning -ungarlane) oma vastastikes kokkupuudetes ja suhtlemistes kodu- ja hõimumaadega on hõimuaateline rohkemgi, kui need ta suguvennad-õed, kes elavad kodumaal. Hõimule tunneb väliseestlane rohkem soojust, enam poolehoidu, — omalt poolt ka hõim on talle lahkem. Sest kuigi pimesi elu kangutab, murrab ükssteisest eemale rahvaid, — nende ühtejäänud liikmed leiavad kinnitavat lohutust ja isegi kinnistuvat omavahelises läbikäimises ja kokkuhoius. Kui aga paiskub kaugele üksik, — laia maailma pigistavas lõustas ta on alati valmis kõige rohkem usaldama,

pooldama seda, kellega teab endal olevat ühise, kas või kauge sünnipära.

Selles arusaamises on ka väliseestlastel sellisest hõimuaate üldharrastusest, nagu on seda 1931. a. alates iga-aastased Soome-Eesti-Ungari hõimupäevad üle maailma, haaranud kinni ja võtnud osa suhteliselt veelgi hoogsamalt kui kodueestlased. See on ka hädavajaline. Ühendus, mis taotleb säilitada meie miljonilisele rahvale üht kolmandikku tema liikmetest, kes elavad võõrsil tihti kangel merede taga, omalt poolt leiab tõhusat kinnitust enda püüetele teadmises, et meie väikene emarahvas ei seisa ükski, et tema kõrval, lähedal ja kangel, leidub veelgi tugevamaid hõime.

Nüüd, kus juba on möödas Eesti iseseisvumisaegade fantastisusse küündiv romantika, kus vajumas seljataha juba 15 a. verstapost ka otseses hõimutöös, on kõigiti sobiv teha kokkuvõtteid, heita pilku tagasi ja kainelt küsitleda: mida nimelt on annud senine hõimutöö Eestile ja eestlastele? — Seega ka väliseestlastele? Ja mida töötab ta tulevikus?

— Küsimusele vastust otsides märkigem kohe alul, et hõimutöö kuulub selliste taotluste hulka, mille rakendamisel on kasulik päevapoliitilised, tihti oportunistlikud ja problemaatilised unistusprobleemid jätta hoopis kõrvale. Eestis alles praegu minvikku vajuv ajaloopeatükk muuseas näi-

tas ka seda, kui võrd abitult võis kõõku väriseda rühmkonna poliitiliste messiaste läbikaalumata, viimasel hetkel haaratud ja tegelikelt oludest ehtetükki kava Eesti liitmisest mingi „Suur-Soome“ hõlma alla. — Sõprustöö liigub teistel radadel.

Hõimutöö senistest kultuurilistest ja seega ka pidevamaist tulemustest praegu võime loetleda järgmisi tähtsamaid: neljal esimesel ühiskongressil võeti vastu otsused: 1) teiste hõimukeelte õpetamiseks nii Eesti, Soome kui ka Ungari koolides ja ülikoolides, 2) hõimuliikumise propageerimiseks hõimurahvaste ajakirjanduses ja liikumise oma häälekandjate ning keskuste soetamiseks, 3) hõimupäevade pühitsemiseks iga aasta oktoobrikuu kolmandal laupäeval, 4) teadlaste ja üliõpilaste vahetamiseks hõimurahvaste ülikoolide vahel. Iga-aastaste hõimupäevade pühitsemine, mis algas 1931. aastal, on võtnud järjest suuremat hoogu nii Eestis, Soomes, Ungaris kui ka mujal, kus asub hõimlasi. Eriti suurt tähelepanu osutatakse sellele päevale koolides. Viimastel aastatel on Fennougrica aadete ergutusel kolme maa vahel loodud terve rida kutsealalisi organisatsioone, ning eelmise kongressi eeskujul on ka tänavusel kongressil ette nähtud kuni 21 erihuvilist harrastusringi, millest hiljem jälle kasvab välja erialalisi hõimuühinguid.

Kongress ei piirdu ainult koosolekute ja koosviibimistega, vaid ta haarab ka laiemaid, rahvuslikke üritusi. Kongressi päevadel on nähtud ette rida suuresinemisi, mis peavad andma meie hõimudele Eesti arengust, rahvuslikust kultuurivarast ja vaimsest tasemest teatud läbilõike. Mainigem siin esmajoones suurejoonelisi rahvapidustusi ÜENÜ korraldusel staadionil võimleajate ja rahvatantsijate ülemaalse massiesinemisega ja vabaõhuetendustega rahvuskommetest, siis ülemaalist meeskooride laulupäeva, kunstinäitusi, kontserte jne. jne.

Kuna kongressi ametlikkude saadikutega kaasas tuleb sadasid turiste-hõimlasi, siis hõimukongress Tallinnas töötab kujuneda tõeliseks hõimude suurpeoks. Et Eesti poolt esinemiste väärtuslikkusele on

pändud suurt rõhku, on endastmõistetav, seda enam, et järgmine kongress Eestis toimub arvatavasti alles 15 aasta pärast.

Kongressile saabub ka Ungari haridusminister Bálint H o m a n, kellele Ungari valitsuse poolt on tehtud ülesandeks sõlmida kultuurkonventsioon Eestiga ja Soomega. Kahtlemata sel teel suudetakse viia kõik eelmainitud vahetusküsimused laiemale ning kindlamale alusele.

Ainult nii, ainult teadlikult saab ehitada. Ajaloo rasketes keeristes eeslased, soomlased, ungarlased ja nende vähemad hõimud on paiskunud laiali, aga teadvust meie ühtekuuluvusest pole see suutnud hävitada. Pole kahtlust, et see tunne saab olla eriti terav nimelt ka eesti-hõimu laialipillatud kildude — väliseestlaste keskel. Ühise, ühtehoidva rühmana, koos teiste hõimurahvastega, on meid vähemasti 20 miljonit, ja see juba on jõud, mis laseb ühiselt viljeldada-vahetada omi kultuuriväärtusi, — seega kindlustada oma püsi rahvaste vaekausil.

Jälle-tutvuda, õppida üksiteiselt meil ju oleks. — „Päevalehes“ nr. 137 s. a. prof. A. Saareste oma matkamuljetes Ungarist märgib muuseas: „Ungari rahval leiame ka tõelist ja sisulist aristokraatsust, mis võis talle olla juba muistseist aegadest loomumane. Nimelt kõigil kihtidel märgatavat üllust ja hoitu olekus (just labasus näib olevat sellele rahvale kõige võõram); suurt sisemist rahu, lahkust ja viisakust. Ning eeskujulikke kannatlikkust ja distsipliini rahvusliku õnnetuse (Ungari keeleala kilustamine Trianoni lepingu põhjal) ja alamate rahvakihtide, kuid ka noorema haritlaskonna poolt Euroopas vahest kõige kurvema majandusliku olukorra ärakannatamises.“

Võime tervitada V Soome-Ugri kultuurkongressi kokkuastumist Tallinnas 26.—28. juunil s. a. teadmises, et ta osutub jälle mõjuvaks teguriks hõimuvaimustuse lõkkelelõõmises lähedal ja kaugel, millest vastselt ammutavad koostööhuvi ja ühtekuuluvustunnet ka need 5 miljonit ungarlast, 500.000 soomlast ja 300.000 eestlast, kes praegu asuvad võõrsil.

Mõtteid Eesti ja Lõuna-Ameerika vahelise kaubavahetuse elustamisest.

Rändnäituse korraldamisest laevaga Soome eeskujul. —
Eesti kaubandusliikudeks esindajateks olgu eestlased.

Käesolevaid ridu paberile pannes pean mainima, et selle tõukeks oli meie naaberriigi Soome õppelaeva „Suomen-Joutsen“i* äsjane külaskäik Buenos-Airese sadamasse*).

Õppelaeval, mis tegi oma järjekordset maailmareisi, oli kaasas Soome saaduste ja tööstuse näitus, mis pakkus ilusat pilti sellest, mis on iseseisvuse aastate kestel saavutanud Soome.

Vaadates meie naaberriigi oskuslikult korraldatud näitust, mis oma püüdlikkuse poolest oli otse silmapaistev, tekkis mõte, kas ei oleks võimalik ka meil korraldada midagi sellesarnast. Meil kodumaal on ju olemas näitusi korraldavaid asutusi pea igas linnas, meil on kodasid, nagu põllutöö, kaubanduse ja tööstuse jne.; meil on laevaseltsid, meil on riiklik propageeriv asutus kaubanduslikuks otstarbeks (välisministeeriumi väliskaubanduse osakond). Kas ei saaks heal tahtmisel, kui kõik need eelpoolloetletud asutused kokku astuksid, lootes sealjuures ka Vabariigi valitsuse heale kaasabile ning tõmmates juure veel asjasthuvitatud kaubandus- ja tööstusringkondi, korraldada ka midagi sellesarnast, nagu tegid seda meie naabrid soomlased, — saata üks laevatäis eesti saadusi eesti kaubandust ja tööstust propageeriva näitusena maailmareisile. See laev läbistaks kõik maailma tähtsamad sadamad, peatuks igal pool teatava aja ning korraldaks näituse, levitaks brošüüre, ajakirju ning igati propageeriks meie väljaveoartikleid. Laevu meil selleks on, vajalise kapitali, kui kõik käed seda ettevõtet toetavad, saaks vist ka.

Usun, et sarnane rändnäitus suudab elustada ning soodustada meie väljaveetavate kaupade levikut eriti neis maades, kus meid pea sugugi ei tunta. Näiteks teab Argentiina väga vähe, mis on ja kus asub Eesti ning

mis kaupa ta üldse on võimeline välja saata. Nii on, usun, lugu terve Lõuna-Ameerika mandriga.

Edukalt aga kauplevad ning tegutsevad siin Skandinaavia riigid ja Soome.

Meie paljud kaubad ei ole halvemad kui teistel, kuid meie millegipärast ei taha soetada tutvusi ja vahetust kaugemal asuvate suurte kaubatarvitajate riikidega ja nendes riikides elutsevate kaubandus- ja tööstusringkondadega.

Meie kaubanduslikke asju ajavad väljaspool meie kodumaad enamasti võõrad esindajad, kes on seotud omamaa kaubandusringkondadega ning kelle huvid esijoones on juhitud oma maa kaupade propageerimisele. Kuidas saab näiteks mõni välismaalane, kes siin on kaupmees ja levitab omamaa saadusi, unustada omamaa produktide müügi ja esmajoones hakata Eesti kaupade levitajaks, kuigi ta on eesti esindaja kas aukonsuli või mõne muu nime all! Kui ta ei olekski ka sugugi patrioot, majanduslikud sidemed oma maaga on tal ikkagi niivõrra tihedad, et ta sealt saab omale peamist tulu. Ja kus peamine tulu, seal ka peamine huvi. Võib olla, on üksikuid erandeid, üldiselt on see aga küll nii.

Ka selles suhtes peaks leitama meie kodumaal parandust ning edaspidi kaubandusliikudeks esindajateks määratama ainult iskuid, kes on tahtelised ja võimelised esindama väarikalt seda maad, kes talle esinduse on annud. Kõige sobivamad selleks on kahtlemata omamaa kodanikud ja oma rahva liikmed.

Oma rahvusest esindajate kaudu saaks ka ülemalnimetatud rändnäituse propagandata tulemused ära kasutatud põhjalikumalt.

Kui need read asjasthuvitatute ringkondades kas või järelemõtlemiseks veidike tähelepanu leiavad, on nende ridade ülesanne täidetud.

D. U.

*) V. lhk. 170.

Argentiina ja ta pealinn Buenos Aires.

Raimond Põdder.

Argentiina on suuruselt Brasiilia järele teine ja kõige lõunapoolsemad riike Lõuna-Ameerika mandril. Argentiinas leidub igasugust kliimat ja maastikku, ja seepärast on siia valgunud kokku ka kõigi maailma rahvaste poegi ja tütreid. Teistest ülekaalus on siin ladina rahvad, itaallased ja hispaanlased. Esimesi arvatakse siin elavat $\frac{1}{4}$ ja teisi $\frac{1}{3}$ rahva üldarvust.

Kõige põhjapoolsem osa Argentiinast on täis lopsakat troopikalist taimekasvu. Chaco, Formosa ja Misionese provintsid kasvatatakse puuvilla, suhkrupilliroogu, mitmesugust puu- ja teravilja jne. Valgete vähesuse tõttu on need provintsid peaaegu kasutamata ja harimata, nendes elavad peamiselt vaid primitiivsete indiaanlaste sugharud. Need kolm provintsi moodustavad umbes viiekordse Eesti maa-ala, vaevalt poole miljoni elanikuga.

All lõunas, Patagonias, Chubuti, Santa Cruze ja Tulemaa provintsid aga on täiesti euroopa kliima, milles kasvatatakse igasugust puuvilja ja viinamarju, teravilja ning karja. Chubutis on avastatud ka suured petrooleumiväljad. Need provintsid on külmemaid Argentiinas ning on samuti väheasustatud.

Sama võib ütelda ka teiste, keskel asuvate provintside, Catamaca, La Riga, San Juani, Mendoza, Nenqueni j. t. kohta. Nende läänepiiril asub vägev Kordiljeeride Andide mäeahelik, kus mõned tipud, nagu Aconcagua, Sorata ja Illimani ulatuvad ligi 7000 mtr. kõrguseni. Ka need provintsid on kõik viljakandvad ja kuulsad eriti oma viinamarjaistanduste poolest. Kesk-Argentiinas kasvatatakse ka teravilja, kartuleid, tubakat, j. n. e. ning sealsed suured loomakarjad ongi need, mis Argentiinale on annud maailma lihakarni kuulsuse.

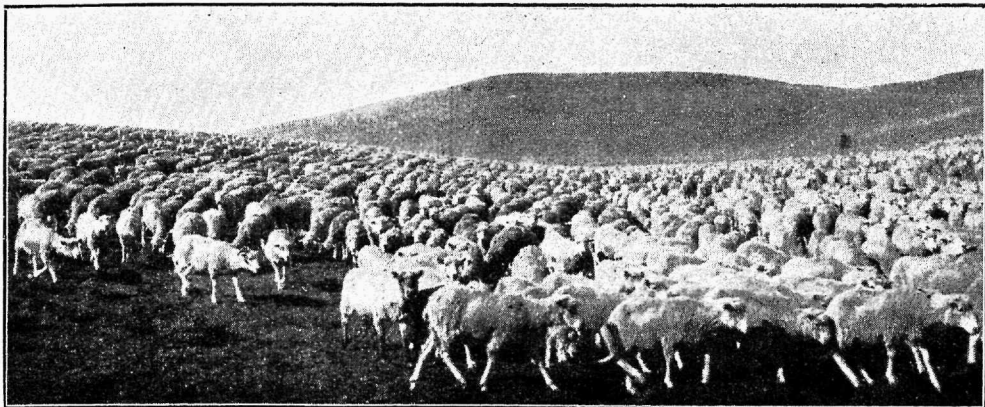
Oma loodusvarade poolest on Argentiina neid maid, mis vabalt suudaks võtta vastu sisserändajaid kümnete miljonite ulatuses, mislähbi Argentiina võiks kujuneda esimeseks põllumajanduslikuks ja ka tööstusriigiks maailmas. Sest tema maapõues peitub ka arvestamatult suuri mineraalide ja metallitagavarasid. Tänapäeval siin aga veel

paljudes kohtades alles küntakse ja veetakse kõik koorivad härgade abil! Sisserändajad siin takerduvad linnadesse, kus enamasti hakkavad käsitööliseks. Kuna Argentiinas tööstus on alles sündimisel, siis sellise inimeste-kuhjumise tagajärgedeks on tööpuudus, madalad palgad, viletsus ja vaesus. Sest sisserändaja enda äraelamiseks nõustub töötama ka kas või poole palgaga. Ning seega kaob ka argentiinlaste vastutulelikkus ja heatahtlikkus selliste sisserändajate vastu. Töötuid hulgub siin ringi kõikjal tuhandeid. Samas aga suured maalahmakad ootavad ülesharjaid. Teiselt poolt, eramaaomanike põllud aga ei suuda võtta vastu kõike pakutavat tööjõudu.

Paari aasta eest emigreerus siia paarikümmend perekonda taanlasi, kes juba enne väljasõitu Taanist olid diplomaatlikul teel sõlminud lepingud Argentiina vaiitsusega, mislähbi said maasaamise õiguse oma ühise koloonia asutamiseks. Argentiina valitsus annab asunikele teatava toetuse ja kergendused, mida need riigile tasuvad tagasi aastate jooksul. Mitte üksnes taani, vaid ka saksa kolooniad on siin toimunud sellaselt, ning nende eeskujulikkus põllupidamist, karjakasvatust ja edu kõiges ei saaks eitada keegi.

Suurem osa Argentiina elanikest on koondunud tema pealinna, Buenos Airese ümbrusse, Buenos Airese, Santa Fe, Entre Rios, Cordoba ja La Pampa provintsidesse. Seepärast ka maanteed ja raudteede võrk selles riigiosas on tihe. Nende, juba kultiveeritud provintside najal püsibki Argentiina kuulsus maailma viljasalvena.

Argentiina kogupind on 2.793.000 ruutkilomeetrit ja rahvaarv 12.100.000, kellest ligikaudu pool asub linnades. Ühendusabinõudest on Argentiinas raudteid 39.800 km., telegraafiliine 420.000 klm., telefoniaparaaate 300.000. Tööstuslikest suurettvõtetest on siin eriti arenenud tohtusuurad tapaja külmutusmajad, kus valmistatakse lihakonserve sise- ja välisturgudele. Sellele järgnevad petrooleumikaevandused, puu- ja metsatööstused, suhkru- ja viinavabrikud j. n. e. Kuna siin nii suur- kui ka väike-

Tohutu lambakari Argentiinas, Santa Cruz'is.

tööstus on peamiselt välismaalaste kätes, kes on pärismaalastest ettevõtlikumad, siis võib tööstusele Argentiinas loota suurejoonelisemat arengut juba lähemas tulevikus. Viimasel ajal juba kerkivadki igasugused tehased ja käitised sinna-tänna, mis kõik vajavad inimesi, ning seejärel ehk algab jälle suurem sisserrändamine, nagu vanasti.

Argentiina süda ja uhkus aga on tema pealinn Buenos Aires. Ligi 2.500.000 elanikuga maailmalinnana ta alles kasvab ja uuendub, moderniseerub iga päevaga. Viimasel ajal uusi pilvelõhkujaid kerkib kesklinnas nagu seeni vihma järele. Vanad hispaania koloniaal-ehitusstiilis linnaosad aga hävivad, andes aset moodsamaile, kolossaalseile ja enam hügieenilistele majamüraakatele. Tänavad südalinna on suurenenud liiklemise ja äritegevuse tõttu jäänud imekitsaks. Kohvikud, restoranid ja kõrtsid siin kubisevad inimestest ööd kui päevad. Argentiinlasele pealinnas on kindlaks harjumuseks ja kombeks oma päevase tegevuse vahel astuda sisse niisugusesse lokaali, juua oma tassike kanget musta kohvi ja siis põksuva südamega astuda jälle tagasi tänavakeerisesse.

Buenos Aires on rahvusvaheline linn, kus võib kuulda kõiki maailmakeeli ja kuhu on rakendatud tegevusse suured välismaalaste kapitalid. Öhtuti Buenos Airese keskus ehib end reklaamtuledesse, mille valgusel tänavad veel enam kihavad lõbutse-

vast rahvast, kes voolab kinodesse, teatritesse, kasiinodesse, tantsupõrandaile, kohvikutesse ja mujale.

Kui aga hälbida kesklinnast kõrvale, avaneb silmale hoopis teistsugune, lahedam ja rahulikum elu. Kõrvalistel tänavatel võib näha kilkavaid lapsi hulgana jooksmas ja mängimas, kelle emad on askeldamas kodus köögis, — neil pole aega oma mudilaste järele valvata. Lapsed kasvavad vabalt, kõigi tänavamõjudega; iga laps teab juba ette, et sirgudes tuleb tal kohe hakata tööle, — õppimine ja kooliharidus ei saa olla niivõrd tähtsad, nagu on mõni peso teenistust päevas. Siin, madalates, vanades majades, kus ühisele tagaõuele on koondatud kümmekond ja rohkem viletsaid, akendeta kortereid, näib iga nurk ja ese karjuvat päikese, värskete õhu ja seebi järele.

Kõigile ühise, rahvapärase kombena siin aga on n. n. „mate“ joomine. Mate on rohekas taim, millest argentiinlane valmistab teed. Seda joodakse, õigemini imetakse läbi peene torukese erilisest ovaalsest matejoomise tassist. Tass on puust, ilustatud kõiksuguste lõigete ja piltidega. Argentiinlasele mate on sama, mis suitsetajale tubak, — hommikul esimene, öhtul viimane.

Uustulnukale eurooplasele mõjuvad Argentiina ja ta pealinna uudused esialgu üsna masendavalt. Imimine aga harjub kõigega. Leiab rõõmegi, mida ei näinud tunnud varem mujal.

Jakob Lukats 1914. a. Austraalias asumaid uurimas.

Mälestusi esimestest Austraalia eestlastest.

Veerandsada aastat eestlaste organiseerimist Austraalias.

Eestlasi Austraalias enne maailmasõda. — Tundmata maa, kus pidid elama peninukid. — Eesti seltside asutamine ja põllutöökolooniate loomise eeltööd. — Koloonia 2000-le perekonnale! — Eestlaste juurdevool peale maailma sõda ja uute seltside asutamine. — Vanemaid tegelasi.

Mag. J. Lukats.

Ookeani-tagustest maadest, välja arvatud Põhja-Ameerika ühendriigid, oli eeskätt Austraalia maaks, kuhu peamiselt oli suunatud eestlaste väljarändamine, eriti Eesti iseseisvuse ajal. Ning eeskätt Austraalias on väljarännanud eestlased jõudnud heale järjele ja on oma haridusliku taseme kui ka üldise intelligenti poolest eesti asunikest teistes maades kõrgemal.

Kuna veerandsaja aasta vältel on eesti ajakirjanduses eestlaste väljarändamisest Austraaliasse juttu tehtud seoses minu nimiga, siis ei ole ehk huvituseta, kui tundes oma mälestustele, annan siin kohal väikese ülevaate eestlaste elust ja organiseerumisest Austraalias.

Juba lapsepõlves (möödunud sajandi viimasel veerandil) tundsin suurt huvi kauge te maade ja tundmata rahvaste vastu ning lugesin suure innuga iga võõraste maasse puutuvat kirjutist, mis kusagil lehes ilmus. Nii leidsingi kord ühest eesti ajalehest (kas „Olevik“ või „Postimees“) kellegi eestlase kirja Austraalia elust-olust, mis minus äratas suurt vaimustust. Kuid vanemad inimesed suhtusid sellesse kirjutisse täiesti umbusklikult ja seletasid mulle, et too kirjasaatja pidi olema mõni meremees, kes kirjutab kusagilt Inglismaa sadamast ja muidugi luiskas, nagu kõik me-

remehed. Sest „oleks ta tõesti Austraaliasse pääsenud, ei oleks ta sealt enam kirjutada saanud — „peninukid“ oleksid ta nahka pannud!“

Oli ju alles veerandsada aastat tagasi Austraalia eestlastele täiesti tundmata maa, too „terra incognita“, kus vanade inimeste jutu järele elasid „peninukid“, s. o. inimesed koera ninaga, kes sõid teiste inimeste liha, ja kus ümber hulkusid loomad, kes kõndisid tagumistel käppadel, nagu inimesed jalgadel, ja kelle keha oli ümmargune nagu heeringatünn, kaks pikka koiba all, pika kaela otsas väike pea. Kõne all olid muidugi kangurud, kellest vanadel inimestel oli tol korral alles õige udune ettekujutus.

Veel paaril korral ilmus lehes sama kirjasaatja sulest lühikesi kirjutisi Austraaliast, kuid keegi ei pööranud neile tähelepanu, seda enam, et need tundusid tõesti õige naliivsetena. Nagu hiljem, juba Austraalias olles, teada sain, oli too kirjasaatja vanimaid eesti asunikke Austraalias, Saaremaa meremees K a u p e r.

Mida vanemaks sain, seda suuremaks kasvas ka mu huvi võõraste maade vastu. Nüüd huvitusin eriti veel eestlaste elust võõrsil. Nii tuligi, et kui aastat 30—35 tagasi eesti ajalehes „Olevik“ ilmus jälle kir-

ju Austraaliast, Austraalia vanima eesti asuniku Gudbergi ja veidi hiljem sinna rännanud eestlase Einsaare sulest, siis astusin nendega kirjavahetusse.

Ja siis ühel ilusal päeval otsustasingi Austraaliasse asuda, olles Austraalia ja ta rahva kohta küllaldaselt andmeid kogunud nii vene kui ka inglise kirjandusest. Teatasin oma tulekust tuttavatele Austraalias ja asusin teele.

Kui siis 1. aprillil 1912. a. ookeaniaurik „Medic“ peatus Sydney sadamas, oli mulle suureks üllatuseks, kui sadamasillalt rahvamurru keskelt kahest eri kohast mu nime hüüti ja kui sulaselges eesti keeles kõlas: „Tere tulemast Austraalia pinnal!“

Maandudes sattusin kohe vastamisi elurõõmsa ja energilise linlase A. Gudbergiga, kes omas Sydneys vorstivabriku ja palju maju. Gudbergi rõõm mind näha oli võltsimatu — polnud ta ju 20 aasta jooksul näinud ühtki eestlast!

Mõni minut hiljem trügis läbi rahvamuru minu juure hiiglakasvuline habemik, kes mind sõnagi lausumata oma sülelusse kahmas, nagu õige vene karu kunagi, ja mind nii kaisutas, et kõik mu kondid ragisesid, omal sinisilmad paksude kulmude all pisaraisi niisked. See oli G. Einsaar, Newcastle'i lähedal asuva farmi omanik, kes oli eriti selleks ette võtnud pika reisi Sydneysse, et mind Austraalia pinnal vastu võtta. Oli ta ju oma teada ainuke eestlane Austraalias, ja nii ei tahtnud ta kuidagiviisi juhust kasutamata jätta, et üle hulga aja jälle mõni sõna oma emakeeles kuulda. Ta oli juba 14 aastat New South Wales'is elanud ja polnud selle aja jooksul ühtki eestlast kohanud. Kui sealsamas neid kaht vanimat Austraalia eesti asunikku teineteisega tutvustasin, oli mõlema üllatus ja rõõm väga suur.

Läksime siis kõik kolm Gudbergi majja, mis asus Sydney Paddingtoni linnaosas. (Sellesse linnaossa asusid elama ka hiljem Sydneysse rännanud eestlased suures enamusel).

Einsaar oli kaasa toonud suure kastitäie oma mesila kärjemett, et kodumaalast väärilt vastu võtta. Selle mee maitsmisel

Esimesi Austraalia eestlaste organiseerijaid ja esimese seltsi tegelasi. Vasakult: seltsi esimees J. Lukats, abiesim. G. Einsaar ja laekur A. Gudberg.

pidasimegi kolmekesi esimese Austraalia eestlaste „koosoleku“ ühes koosviibimisega ja otsustasime 2. aprillil 1912. a. panna aluse Austraalia eesti koloniaale ning ellu kutsuda esimese eesti seltsi Austraalias nimega „Lõunamaa“.

Gudberg ja Einsaar kahtlesid küll kõvasti selles, et peale meie kolme ja Gudbergi ning Einsaare perekonnaliikmete veel teisi eestlasi Austraalias leidub. Siiski kuulutasime suuremates Sydney ja Melbourne'i lehtedes, et tahame asutada eesti seltsi ning kutsume kõiki Austraalias elavaid eestlasi enesega kaasa. Ilmnes, et Austraalia polnudki eestlastest nii tühi, nagu võis arvata. Juba kahe nädala pärast oli meil üle kolmekümne vastuse käes, nende hulgas üks koguni Uus-Meremaalt. Nii võis juba tõsiselt mõelda seltsi asutamisele. Aprillikuu lõpuks oli juba 100 isikut soovi avaldanud astuda uue seltsi liikmeks, ja nii kutsutigi siis ellu esimene Austraalia eesti selts „Lõunamaa“, juhatusel asukohaga Sydney linnas. Seltsi juhatusse valiti: esime-

heks J. Lukats, abiesimeheks G. Ein-saar, laekuriks A. Gudberg ja sekre-täriks M. Kangur.

Maikuu korraldas selts oma esimese peo-õhtu, kus koos lauldi eesti laule ja kuulati keelpillideorkestri poolt ettekantud muusika-lisi palasid. Muuseas deklameeris sel õhtul Einsaare tütar Juuli eriti seks pu-huks kirjutatud minu luuletuse „Austraalia, sa meie kodu“.

Seltsi koosolekud ja koosviibimised toi-musid algul kaks korda kuus, juhatus e koosolekud aga kord nädalas.

Juba kohe seltsi ellukutsumisel võeti seltsi tegevuskavva ühise eesti põllu-töökoloonia asutamine Austraalias. Pöörduti Queenslandi osariigi valitsuse poole palvega eesti asunduse jaoks tasuta maa saamiseks. Queenslandi valitsus tuligi selles asjas lahkelt vastu ja lubas anda eesti asunduse jaoks tasuta riigimaad kahe miljoni tiinu suuruses, lubades ühtlasi asundusse ehitada sadama, rajada kõik vajalikud teed ja püstitada kooli- ning seltsimajad. Sealjuures seati aga osariigi valitsuse poolt üles tingimus, et kümne aasta jooksul peab olema asunduses vähe-malt 2000 perekonda. Seltsile saadeti maa-koha kaardid ja maakuulajatele anti prii-sõit koha peale. Seltsi poolt saadeti siis maakohaga tutvunema farmer Ein-saar ja Queenslandis asuva suhkruistanduse tööli-ne Feldmann.

Kuid kohe koloonia asutamise mõtte päe-vaikorda kerkimisel tekkisid seltsis vast-olud. Enamus seltsi liikmeist koosnes liikuvast elemendist — endistest meremees-test ja linnatöolistest, kes kartsid end kolooniaga siduda, ja selletõttu heale algatu-sele kohe hakkasid vastu töötama. Samuti algas ka kodumaal äge vastukihutustöö. Balti mõisnikud, kartes eestlaste odava tööjõu maalt väljavoolamist, oskasid vene valitsusele hirmu peale ajada, et eestlaste väljarändamise puhul Liivi- ja Eestimaa jäävad inimestest tühjaks. Tehti siis aja-kirjanduses asi nii kahtlaseks, et inimesed ei usaldanud välja rännata. Austraalias elas aga sel ajal eestlasi nii vähe (umbes 300 hinge ümber), et ilma juuretulistateta kodumaalt koloonia asutamisest midagi ei võinud välja tulla. Nii tuligi loobuda sellest

mõttest ja pealt vaadata, kuidas Queens-landi osariigi valitsus andis eestlastele määratud maa-ala itaallastele, kes Itaalia valitsuse toetusel seal omale õitsva koloo-nia asutasid. Eesti seltsile jäid vaid koha plaanid ja kirjavahetus mälestuseks.

Nii siis ei suutnud selts täita oma peale võetud ülesannet eesti põllutöökoloonia asutamises. Kuid sellegipärast oli seltsil küllalt suur tähtsus. Seltsi kaudu tutvusid eestlased lähemalt Austraalia elu ja oluga, ja said seltsilt täpset informatsiooni Aust-raalia tööolude kohta ja julgustust välja-rändamiseks. Minul kui seltsi esimehel tuli aasta jooksul vastata tuhandete kirjade peale, mis saadeti seltsile igasuguste järele-pärimistega Austraalia elu ja sisse-rändamise võimaluste üle. Samal ajal paisus mu isiklik kirjavahetus veel suuremaks kui seltsi oma. Eesti ajakirjandusele seltsi poolt saadatud artiklid ja pildid Austraalia eestlaste elust äratasid kodumaal elavat huvi. Ja vaatamata ajakirjanduses ja selts-konnas tehtavale kihutustööle Austraalia vastu algas juba 1912. a. esimene suurem eestlaste väljarändamise hoog Austraaliasse. Enamuses siiski rändasid Austraaliasse eestlased, kes juba asusid väljaspool kodu-maad — nii tuli neid Venemaalt, Soomest, Rootsist ja ka Ameerikast.

„Lõunamaa“ asutas ka esimese eesti raamatukogu ja tellis eesti ajalehti luge-mislauale. Loomulikult äratasid eesti aja-lehtedes toodud teated kodumaa elu ja olu kohta eesti asunikes Austraalias jälle huvi Eesti vastu, mis nii mõnelgi ehk oli juba kustumas. Olid ju paljud eestlased juba pikki aastaid kodumaalt eemal. Ja kokku-puutumine kaasmaalastega, mis kuni seltsi ellukutsumiseni eestlastel Austraalias täies-ti puudus, ei jäänud samuti mõjuta. Tunt end jälle eestlastena ja räägiti üle hulga aja jälle oma emakeelt. Mäletan liigutavat juhtumit, kuidas kord seltsi tuli keegi va-nem mees, endine meremees Ottenson (?), kes Austraalias elas alles lühemat aega, kuid kes oli enne juba kauemat aega Ameerikas elanud. Mees astus seltsi liik-meks, kuulas koosolekul meie juttu ja tea-tas siis nukralt, et on eesti keele täiesti ära unustanud, ei saa enam ei kõnest ega kirjast aru. Hakkas aga siis suure innuga

Melbourne'i Eesti Seltsi tegelased Warburtonis, 26. I. 1913. a.
Keskul seltsi esimees Jakob Lukats.

jälle eesti keelt õppima ja paari kuuga oskas oma emakeelt jälle küllaltki hästi. Nii oli kadunud poeg jälle Eestile tagasi võidetud.

Seadsin seltsi juures sisse Austraalias asuvate eestlaste registreerimise. 1913. aastal oli Austraalias juba teada 300 eestlaste ümber.

Selts „Lõunamaa“ töötas ühe aasta. Siis sõitsin mina Sydneyst ära Melbourne'i, mis tol ajal oli Austraalia pealinnaks, ja kuhu sain teenistuse maamõõtjana riigi raudteedehituse alal. Loomulikult ei olnud mul enam võimalik seltsi juhtimisest osa võtta. Gudberg tõmbus seltsi tegevusest tagasi seltsiliikmete omavaheliste hõõrumiste tõttu. Seltsi juhatus läks farmerite kätte ja varsti pärast seda kolis selts üle Killingworthi provintsi. Juhatusse valiti: esimeheks G. Einसार, laekuriks H. Isakson ja sekretäriks Talberd. Kuid siit peale jäi seltsi tegevus soiku ja varsti oli „Lõunamaa“ hingusele läinud.

Melbourne'is võtsid mind seal asuvad eestlased väga südamlilikult vastu, oli ju

enamus neist „Lõunamaa“ liikmed, mille tõttu olin neile tuntud. Kuna „Lõunamaa“ juhatus asus kaugel ja seltsi tegevus oli täiesti vaibunud, tärkas mõte asutada Melbourne'i uus eesti selts. Kõik eeldused seltsi edukaks tegevuseks Melbourne'is olid olemas. Stokholmist Melbourne'i rännanud eestlaste grupp oli endaga kaasa toonud sealse eesti sõpruskonna (seltsi) raamatukogu, milles oli ligi 80 köidet, ja asetanud selle Melbourne'i vene tööliste (sotsialistide) ühingu juure, kuhu püüti luua eesti sektsioon. Sellele mõttele seisis aga vastu palju vanemaid eestlasi, kes ei tahtnud töötada venelastega koos. Nii tervitati heal meelel mõtet asutada Melbourne'i oma eesti selts, mis sündiski 1913. a. veebruaris. Selts sai nimeks „Melbourne'i Eesti Selts“ ja selle tegevuse piirkonnaks pidi jääma vaid Victoria osariik, kuna seltsi juhatuse asukohaks pidi jääma Melbourne. Seltsi juhatusse valiti: esimeheks J. Lukats, laekuriks J. Kannuluik ja sekretäriks E. Birk.

Seltsi tegevus arenes väga hoogsalt. Raamatukogu toodi vene ühingu juurest ära ja paigutati seltsi oma ruumi, mis asus esimehe korteris, muretseti juure uusi raamatuid ja telliti kodumaalt lugemislauale eesti ajalehti. Peeti sageli koosolekuid, peoõhtuid ja perekondlikke koosviibimisi. Nädalalõpul ja pühapäeviti tehti väljasõite, mis kujunesid vahest väikesteks ekskursioonideks. Suuremaks väljasõiduks oli väljasõit Victoria sisemaale, Austraalia Alpidesse (4000. jala kõrgusel), 47 miili kaugusel Melbourne'ist asuvale Donna Buanga mäele, kus mõned seltsiliikmed viibisid metsatööl ja jahil. Mitu ekskursiooni tehti ka vanima Austraalia eestlase Kauperi juure, tema Alpides asuvasse botaanikaeda, kus ta kasvatas igasuguseid haruldasi taimi.

Varsti tõusis selts Melbourne'i välismaalaste seltside keskel esikohale. Tolle aja kuulsamaid Suur-Venemaa diplomaate, Austraalia ja Okeania saarte kindral-konsul Abasa, kellega tutvusin lähemalt selle tõttu, et olin ainsaks venemaalaseks, kellel oli õnnestunud pääseda Austraalia riigiteenistusse, lasi end huvitada eesti seltsi tegevusest, toetas seltsi rahaliselt ja astus avalikult seltsi liikmeks, ignoreerides vene tööliste ühingut. Rahvusvaheliste organisatsioonide nõupidamistele ja koosolekutele kutsuti Venemaa esindajateks „Melbourne'i Eesti Seltsi“ esindajaid, täiesti kõrvale jättes vene tööliste ühingut (tuleb pidades mees, et tol ajal olime meie ju väljaspool oma kodumaad ikkagi venemaalased oma riikkondsuse poolest).

„Melbourne'i Eesti Selts“ tegi omakorda katset Lääne-Austraalias eesti põllutöökoloonia loomiseks. Ka siin ei jõutud eeltöödest kaugemale, peamiselt selletõttu, et tuli vahele 1914. a. lahtipuhkenud maailmasõda.

Sõja algul oli „Melbourne'i Eesti Selts“ ainuke Venemaa asutus Austraalias, keda Vene valitsus tunnustas. Nimelt algas ka Austraalias venelaste mobilisatsioon. Venelased, kes soovisid Venemaale tagasi pääseda, said priisõidu kodumaale, kuid nad pidid tõendama, et olid tõesti venelased. Vastavaid tunnustusi said nad „Melbourne'i Eesti Seltsilt“ ja neid tunnustusi peeti maksvaks. Samal ajal algas Austraalias

sakslaste tagakiusamine, paljusid vangistati ja nende varandus konfiskeeriti. Nüüd ilmnas, et väga suur hulk eestlasi, lätlasi, soomlasi ja leedulasi tegutses Austraalias sakslastena, mis enne maailmasõda oli kasulikum kui venelasena esinemine. Nüüd pöördusid need „sakslased“ eesti seltsi poole palvega neid „päästa“. Neile „sakslastele“ andis siis selts vastavad tunnustused, millega nad venelasteks muudeti ja vangistusest päästeti. Teiste hulgas sai rängalt kannatada ka eesti ärimees Gudberg, keda ta saksa nime ja saksanimelise vorstivabriku pärast sakslaseks peeti. Mees pääsis vaevu täielikust ruineerumisest.

1914. a. lahkusin mina Austraaliast ja 1915. a. järgnesid mulle kõik nooremad ja agaramad seltsitegelased. Kutsus ju maailmasõda kõiki venemaalasi tagasi Venemaale. Seltsi raamatukogu ja maja sisseseade, mille ma Austraaliast lahkudes pärandasin seltsile, anti hoiule Austraalia põlise elaniku Kannuluik'i kätte kuni seltsitegevuse uuesti elustumiseni. Kuid ainult üksikud seltsitegelased pöördusid pärast sõda Austraaliasse tagasi ja neist üksikuistki asus enamus elama Sydneysse ja Queenslandi. Paljud seltsitegelased jäid Eestisse, Venemaale ja Soomesse.

Endistest „Melbourne'i Eesti Seltsi“ tegelastest elab Tallinnas tuntud turismitegelane Reinson, Nõmmel majade omanik ja Keila telliskivivabriku omanik Ilves ja nende ridade kirjutaja, Helsingis pildistamise-ateljee omanik Hart. Venemaale jäi Pöder.

Nii vaibuski „Melbourne'i Eesti Seltsi“ tegevus, et alles kümne aasta pärast jälle elustuda.

Maailmasõja lõppemisel, kui Venemaa kees revolutsiooni tules, tuli Siberi ja Kauge-Ida kaudu läbi Jaapani ja Hiina rohkesti vene pagulasi Austraaliasse. Enamuses olid nad endised kapitalistid. Nendega ühes emigreerus Austraaliasse 1918. ja 1919. aastail ka palju eestlasi, kes omal ajal olid sattunud Siberisse ja sealt Hiinasse. Uustulnukaist jäi osa ühes venelastega peatuma Queenslandi, kus neid praegugi on suuremal arvul farmidesse koondunud, suurem osa aga valgus Sydneysse, mis meelitas oma suurte tööstustega ja parema

kliimaga. Ka ei olnud vähese tähtsusega asjaolu, et Sydneys elas palju vanemaid eesti asunikke, kes nõu ja jõuga võisid oma suguvendadele abiks olla.

Nii hakkas eesti koloonia Sydneys kiiresti kasvama, kuna Melbourne jäi tahaplaanile. Ka Eesti Vabariigist tuli uusi asunikke juure, kes samuti suures enamuses Sydneysse elama asusid. Eesti iseseisvuse algusaastail olid Eestist Austraalsisse väljarändajad enamuses optandid, kes Venemaalt Eestisse asudes kodumaal küllalt soodsaid elamistingimusi ei leidnud ja selletõttu jälle kodumaalt lahkusid. Hiljem rändas Eestist Austraaliasse ka põliseid eesti elanikke, nende hulgas palju intelligentseid noori jõude. 1925. aastal oli Austraalias juba 3000 eestlase ümber.

Loomulikult tekkis nüüd vajadus seltsi järele, kus oleks võidud kaasmaalastega lähemasse kontakti astuda. Kuid seltsi asutamiseks puudus üksmeel, ka ei leidunud energilisi juhte, kes oleksid suutnud eestlasi koondada. Nii jäidki eestlased algul organiseerimata.

Siis asutas 1923. a. Soome konsul Tanner, kes ka Eesti Vabariigi konsuli kohustusi täitis, Sydneysse soome seltsi, mille ümber ka osa eestlasi koondus, nii et kujunes soome-eesti segaselts. Kuna soomlasi seltsis oli kümme korda rohkem kui eestlasi, siis said eestlased seltsi juhatusse ainult ühe, nimelt abiesimehe koha. Asjaajamise keeleks oli inglise keel, mida aga nooremad eesti emigrandid ei osanud. Nii ei suutnud siis soome selts kuigi palju eestlasi oma juure tõmmata, ja eestlaste osavõtt seltsi elust piirdus vaid sellega, et võeti osa soome pidudest.

Õige palju ustulnukaid ühines vene seltsidega. Kes astus „punaste“, kes „valgete“ seltsi — olenevalt sellest, kuidas see kellegi poliitilisele meelsusele rohkem sobis.

Ning veel üks osa eestlasi koondus ühe Sydney restoran-baari ümber, mille peremeheks oli keegi eestlane H. Selles baaris korraldati siis tihti peale joominguid ja tantsupidusid. Kuid ka siin olid soomlased ja muulased ülekaalus.

1924. a. rändasin oma perekonnaga teistkordselt Austraaliasse. Melbourne'is võtsid mind laeval vastu kaks hallpead-eestlast

Tee läbi ürgmetsa Victoria osariigis, Austraalias.

Vägevate eukalüptide tüved jästavad mulje, kui oleksid nad kooritud.

— Kauper ja Kannuluik. Kohe laeval tehti juttu sellest, et Melbourne'i eesti selts tuleks jälle ellu kutsuda. Kannuluik teatas, et tema kätte hoiule antud seltsi varandused, raamatukogu, mööbel jne., on kõik alles — pole tarvis muud kui koosolek kokku kutsuda ja jälle seltsi tegevust alata. Kuna Melbourne'is peatusin ainult lühemat aega, siis ei tulnud seltsi ellukutsumisest seekord midagi välja.

Minu eesmärgiks oli Sydney, kuhu jõudsin 1924. a. jõuluks. Ka siin võtsid mind sadamas vastu „vanad kaardiväelased“ — „Lõunamaa“ endine asutaja ja juhatuse liige Gudberg ja „Melbourne'i Eesti Seltsi“ sekretär Birk. Ning ka siin tehti kohe juttu seltsi asutamisest, mis siin ka teostus — 17. aprillil 1925. a. asutati Sydneys uus eesti selts „Eesti Kodu“. Seltsi juhatusse valiti: esimeheks J. Luks, kassahoidjaks J. Sildever, sekretäriks A. Koolberg,

ametita juhatuse liikmeteks prl. A m o r ja prl. G ü b b e r.

Seltsi esimees andis oma korteris, mis asus Sydney Paddingtoni linnaosas, seltsile ruumid koosolekute ja pidude korraldamiseks. Siin peeti kaks korda nädalas koosolekuid, peoõhtuid ja koosviibimisi. Asutati raamatukogu, lugemislaud, laulukoor, näitemängu- ja spordi-osakonnad. Aasta lõpul oli seltsi liikmete arv juba 100 peale tõusnud ja seltsi koosviibimistest võttis osa vahest 150—200 isikut.

Kuna Eestist Austraaliasse väljarändamine ikka enam hoogu läks, seati seltsi juure sisse informatsioonibüroo, kes ühes eesti konsulaadiga abistas uustulnukaid, andes neile nõu peamiselt töö leidmiseks. Paljud eestlased said seltsi kaudu tööle farmidesse või jäneste püügile.

1926. aastal sõitis „Eesti Kodu“ seltsi esimees Uus-Meremaale, mille tõttu selts jäi peavarjuta. Tuli otsida ulualust vene seltsi juures. Seltsi tegevus sai halvatud — selts põdes rasket kriisi. „Välis-Eesti“ lugejatele on „Välis-Eesti Almanakis“ varem ilmunud kirjutiste kaudu juba teada, kuidas seltsist nooremad tegelased lahkusid ja Sydneys uue eesti seltsi „Linda“ asutasid.

On teada ka, kuidas pärast kestvaid hõõrumisi tol ajal Sydneys viibiva Ed. Riis-

mani vahetalitusel konkureerivad seltsid uuesti ühendati „Eesti Kodu Linda“ nime all.

Kuidas edaspidine tegevus oma tõusude ja mõõnadega ühendatud seltsis kuni tänase päevani on arenenud, see kõik on juba tuttav.

Tänapäeval on Sydney eesti selts „Eesti Kodu Linda“ Austraalia eesti koloonia vaimseks keskuseks ja sidemepidajaks võõrsile sattunud eestlastele. Seltsis leiab iga eestlane lahkete nõu ja abi. Kuid seltsi nõrgaks küljeks on, et tema ümber on koondunud vaid suurlinna elanikud, kuna „maa sool“, üle Austraalia laialipillatud eesti farmerid ja põllutöölised on eemale jäänud. Neid on aga Austraalias õige palju, ja eesti rahvuse säilitamise huvides tuleks mõelda ka nende koondamisele. Muidugi ei ole see kerge, arvesse võttes, et Austraalia territoorium võrdub ligikaudu Euroopa omale. Ometi tuleks kuidagi viisi katset teha eesti farmereid ja põllutöölisi ühistesse kolooniatesse koondada, nagu seda on teinud Queenslandis itaallased ja slaavilased. Alles siis oleks tõsiselt alus pandud Austraalia eestlaste ümberrahvustumise tõkestamisele.

*

Sydney E. S. „Eesti Kodu Linda“ spordiosakonna tennismängijate grupp väljasõidul Stanvelli pargis 1936. a.
Vasakult esimene grupi juhataja A. Sepman.

Millal esimene eestlane Austraalia pinnales asus, selle kohta ei ole andmeid. Igatahes oli see juba Austraalia suure kullapalaviku ajal. Ja teisigi asus sinna mitte palju hiljem. On väärt, et käesolevates ridades pikemalt peatuda ka nende esimeste tuntumate vana generatsiooni eestlaste juures, kes eesti seltskondliku elu esimestel sammudel edendasid tähtsat osa. Oleme neid maininud juba eespool, kuid siin veel lähemalt nende elust.

Esmajoones peab küll tuletama meelde eestlaste „esiisa“ ja patriarhi.

KAUPER'IT.

Aastat kuuskümmend tagasi, kui Euroopas tähelepanu köitis Vene-Türgi sõda, oli Austraalias suur kullapalavik ja ärkamis-aeg. Rohkesti väljarändajaid voolas kokku kõigist maailmakaartest ja igast rahvusest, kellede seas ei olnud esindamata eestlasedki. Nimelt sattus Austraaliasse ühel purjelaeval teeniv seiklushimuline ja energiline Saaremaa noormees, kes oma laevalt Austraalia rannal lahkus, et tundmatul imedemaal oma õnne katsuda, haaratud sellest suurest õnneotsimisest õhinast, mis siis väga paljusid seiklushimulisi Austraaliasse meelitas.

Too noormees oli Kauper. Laeval oli ta pidanud puusepaametit. Valides algul oma peatuskohaks Melbourne'i, käis ta läbi kõik toliaegsed Austraalia tärkavad linnad ja kullakaevandused, töötades siin-seal, kuid ei kaotanud üldises kullajahi õhinast siiski oma pead ja pöördus jällegi tagasi Melbourne'i, et puusepaametiga omale teenida leiba. Melbourne kasvas sel ajal hoogsalt. Linnaservadesse püstitati terveid linnaosi kergeid puust ehitisi, nagu neid tänapäev veel ehitatakse väiksemates alevites ja farmides.

Saaremaa poiss Kauper hakkas ehitusettevõtjaks. Ehitas omal kulul puumaju ja müüs siis maha. Nagu Kauper ise jutustas, on ta kolmekümne ehitatud ja müüdnud maja järele olnud juba rikas mees. Üldiselt oli ta aga ehitanud maju paarisaja ümber. Kui ta majade ehitamisest juba küllastunud oli ja rasket puusepatööd enam ei tahtnud teha, ostis ta omale Austraalia Alpides suurema talu ja hakkas seal mägestikus botaanika-

aeda asutama, pidades seal kõrval väikest põldu ja viljapuuaeda. Kauperi aed sai kuulsaks üle kogu Austraalia. Seal oli rikkalikult igasuguseid Euroopa ja Aasia puude ja põõsaste liike, mida käis vaatamas palju turiste-loodussõpru, isegi välismaalasi.

Kauperil oli poeg, kes saavutas lendurina maailmakuulsuse. Aastal 1913 või 1914, kui lennuasjandus alles algsamme tegi, kuulutas Londoni suurim ajaleht „Daily Mail“ välja suurema lennuvõistluse ümber Inglismaa ilma vahemaandumiseta. Esimese auhinna 10.000 naela võitis lennuk, millel Kauper oli mehaanikuks (keegi inglase oli lennukijuhiks). Noor Kauper oli tol ajal Inglismaal alles lennuasjandust õppimas.

Austraalia lehed, olles uhked, et esimese võidu osanik oli austraallane, kirjutasid palju Kauperist ja tema perekonnast, märkides ühtlasi, kust oli pärit tema isa ja mis rahvusest.

Kui mina teistkordselt Austraaliasse sõitsin, olid mind Melbourne'is laeval vastu võtnud kaks vana hallpead-eestlast — Kauper ja Kannuluik. Kauper elas siis Melbourne'is ja oli vastavalt sealsetele seadustele, kui üle kuuekümnepäev-aastane kodanik riigi pensionär.

Teine vanem Melbourne'i eestlane, kes oli jõudnud jõukale järjele, oli leidur, tööstur ja majade omanik

J. KANNULUIK.

Ka Kannuluik oli noorelt, veel poisikesena, enne Vene kroonuteenistuse aja kättejõudmist, lahkunud kodumaalt, et laias maailmas õnne otsida. Sattudes Austraaliasse, oli ta algul olnud ehitustööl, hiljem oli õppinud aga ära tisleri töö ja hakanud iseiseisvalt tegutsema mööblitööstuses. Tema töökoda Melbourne'is oli parimaid Austraalia väärtuslikumate puusortide väljatöötamise alal. Kuivõrd hinnatud oli tema töökoda, tõendab juba seegi, et temalt telliti mööblid Melbourne'i parlamendihoonetele.

Tisleritöö kõrval oli Kannuluik ka oreli-meister. Tol ajal kuulsaim orel Sydney linnamaja kontsertsaalis oli Kannuluik'i töö.

Kuid mitte ainult töösturina, vaid ka leidurina on Kannuluik võitnud tunnustust. Tema tähtsamatest leiutistest omal ajal, mis

Põhja-Ameerikas ja Austraalias oli patenteeritud ja laialt tarvitamist leidis, on märkimisväärt lifti pöranda automaatne kaitse-scadeldis õnnetusjuhtumite ärahoidmiseks. Teise Kannuluik'i teravmeelse leidusena on Austraalias laialt tarvitusel õhupuhas-tamine tule abil klosettides, mis halva õhu täiesti hävitab. Väiksemaid leiutisi oli telmal paarikümne ümber.

Kannuluik'i tütar lõpetas Melbourne'i ülikooli ja tegutses õpetajana. Pojad, kaks või kolm, töötavad isa ettevõttes, jätkates vana Kannuluik'i tööd. Perekont on inglishtunud Kannuluik'i naise tõttu. Lapsed eesti keelt ei kõnelenud, kuigi käisid vahest eesti seltsis ja tunnistasid end eestlasteks.

Vana Kannuluik oli siis, kui meie tema „avastasime“, ja Melbourne'i Eesti Selt-sist osa võtma kutsusime, juba ligi kolm-kümmend aastat Austraalias elanud, puutumata kokku ühegi eestlasega, ja oli eesti keele niivõrd ära unustanud, et pidi mõnda aega rääkimist harjutama.

Sydney vana generatsiooni eestlasist tuleb eeskätt märkida majade ning istanduste omanikku ning kuulsat Sydney vorstivabrikanti

A. GUDBERG'I

(kodumaal tuntud nimega Kudeberg, kelle sugukonna liikmeid elab praegugi Tallinnas.)

Nagu eelmised, oli ka Gudberg seiklus-himulise poisikesena kodumaalt lahkunud. Matkanud kogu Euroopa läbi, sattunud Inglismaale ja sealt lõpuks Austraaliasse.

Siin tuli noormehel algul üle elada raskeid päevi, töötades farmides põllusulase-na, lambapürajana, jänestepüüdjana ja puutöölisena. Siis oli ta rändkaupmehena katsunud õnne äri alal kõigis tollaegseis Austraalia linnades vahelduva õnnega. Lõpuks jäänud peatuma Sydneysse, kus siis kindlamalt saanud jalad alla.

Sydneys, Paddingtoni linnaosas, oli tal oma majas süldi- ja vorstitehas. Bondi linnaosas olid tal krundid ja kuusküm-mend miili linnast eemal Sinistes Mägedes, ilusaimas Austraalia suvituskohas, Katoomba kose juures, 4 suvituskohta. Maailmasõja algul boikoteeriti Gudbergi

arvamises, et ta on sakslane. Tema saadusi ei ostetud ja see viis mehe peaaegu pankroti lävele. Üle 10 aasta võitles ta siiski veel oma tööstuse ja ettevõtete eest, siis likvideeris Sydneys kõik majad ja tööstuse ning asus elama uude pealinna Canber-rasse.

Gudbergil oli suur perekond. Vanem poeg läks Uus-Meremaale ja astus riigiteenistusse posti- ja teelgraafi alal. Vanem tütar Irene Gudberg on tunnustatud Austraalia filmitäht.

Eesti rahvuse tüübilisemaks kehastajaks välismaal võiks küll pidada endist laevakaptenit ja pärastist farmiomanikku

GUSTAV EINSAAR'I,

Killingworthist.

Einsaare vanemad olid rännanud Eestist Krimmi, siis, kui Gustav oli alles viie-aastane poisike, nii et tegelikult ei olnud ta kunagi kodumaa pinnale saanud. Mustal merel oli ta olnud purjelaeva kapteniks. Abiellus Krimmi eesti asunduses eesti asu-niku tütreaga, kes oli seal sündinud. Juba täismehe eas rändas Einsaar naisega Austraaliasse, kus ostis New South Wales'is Awaba jaama juures, Killingworthis, farmi. Seal kasvas ta viinamarju, pidas mesilasi ja arendas karjapidamist, vahest käis ka Newcastle'i kaevanduses tööl. Tema viis last olid kõik Austraalias sündinud, sellega juba kolmas põlv Eestist väljaspool. Kuid vaatamata sellele oli Einsaare perekonna kodune keel eesti keel ja lapsecki valdasid emakeelt täielikult. Vanem tütar Juuli võttis ühes isaga osa eesti seltsi tegevusest. Juuli Einsaar lõpetas Sydney ülikooli B. A. tiitliga ja töötab tänapäev õpetajana provintsis.

Uus väliseestlaste põlv on tulnud peale. Vanad vajuvad unustuse hõlma ja varisevad mulla põue. Noored on juba rahvustunud või rahvustumas ümber, kadumas oma esivanemate rahvusele. Kuid mälestus nendest vanadest eestlastest, kes armastasid oma kodumaad ja oma rahvast ka kaugel võõrsil, kes ei hoidunud eemale eesti üldrahvuslikule asjale koha peal kaasa aitamast jõu ja oskuste kohaselt, — nende mälestus väärib jäädvustamist.

Tööd, leiba. . .

Praegused tööolud Queenslandis, Austraalias. — Vati noppimine, „suhkrulõikamine“, pähklike korjamine, liiprite raiumine. — Tööd saab ainult ametiühingu liikmena.

K. Laaman.

„Austraalia, — maa, mis jookseb piima ja mett, maa, kus sandid saia söövad ning nädalapalk täitsamehel on vähemalt viis „punda“ (naelsterlingit), see mõlkus meeles peaaegu igal eesti väljarändajal, kui aastat kaheksa tagasi esmakordselt nähti Lääne-Austraaliat kaugel sinamas. Meessugu tuli siia suurte palkade meelitusel, umbes 5% aga tulid vaid „maad kuulama“. Õrnemsoo esindajaist enamus lootis mehelemineku teha hea partii, väiksem osa nendest aga tuli lihtsalt orjama. Pettujate hulgas need, kel oli veel raha järel, ostsid ruttu tagasisõidupileti Eestisse või ka mujale õnnemaale, teised aga löid käega — alistudes oludele ja lootes paremat tulevikku. Paljudele siiski naeratas õnnepäike. Osa sisserändajaist jäi peatuma New South Walesi ning Victoria osariikidesse, teised osariigid leidsid võrdlemisi vähe tähelepanu. Nende hulka kuulub ka Queensland, mis minu arvates võinuks palju rohkem eestlasi siia uue kodu asutamisele meelitada. Linnad on siin enamasti väikesed, kus tööpuudust vähe, maatööd jätkub siin suvehooajal vähemalt kuueks kuuks aastas.

Uustulnukad aga eelistasid miljoni-
telinna Sydney'd, samuti ka Melbourne'i, kus mitte palju vähem elanikke. Šansse töösaamiseks nendes näis olevat rohkem ja pealegi oli neis juba koguke eestlasi ees. Kaasmaalastele aga pandi alul suuri lootusi nõuküsimisel. Olen Queenslandi osariigis elanud ligi 9 aastat. Maal on siin välistööd enamasti hooajalised, — ainult teatud kuudel kestab töö ning lõikus. Praegu on Queenslandis käsil kibe puuvilla noppimine. Kuna Ameerika Ühendriiges sellel alal on tegevuses peamiselt neegrid, laseb meil valge tõug nobedasti oma kümme sõrme käia üle puuvilla-

põõsaste, ja enamus nendest on mehed. Ehkki „vati kasvatamisega“ (nagu seda nimetavad eestlased) siin tehti algust alles kümnekond aastat tagasi, on Queenslandis siiski juba ligi 60.000 aakrit (Riia vk.) puuvillakasvatuste all. Paljud Kauge-Idast sisserännanud venelased rentisid selleks siin riigimaid 99 aasta peale.

Töö puuvillaistanduses harilikult algab veebruari lõpus ning kestab juulikuuni, mil algavad talvised öökülmad. Praegu makstakse 100 naela vatikorjamise eest 10 šillingit, mitte väga kuu tagasi aga oli tasu peaaegu poole suurem. Hea noppija võib päevas noppida 150—175, üksikud kuni 200 naela.

Kuna paljud farmerid on ise alles algajad, puuduvad korralikud eluhooned ning muud mõnusused, ja seepärast tuleb korjajal harilikult leppida üsna primitiivsete elamistingimustega. On hea, kui saab kuskile kuuri alla nurgakese, kuhu küürutamiseks väsinud keha öömajale viia, kuid tihti tuleb ka „oma telgis“ elada. Igal farmeril on iga aasta oma kindlad noppijad, kuid tööd leiab ka juhuslik uustulnuk, kuna külvipindala iga aastal suurendatakse. Soodsa ilmastikuga ja ka puuvilla sobivusel võib keskmine noppija viie kuu jooksul teenida £ 30—50 „puhast“. Harilikult on igale Queenslandi tulnud eestlasele vatinoppimine olnud „esimeseks kooliks“.

Kui lõpeb puuvill, algab suhkrulõikus — Põhja-Queenslandis juuni lõpul, lõuna pool pisut hiljem. See on juba hulga raskem töö, mis nõuab head vilumust, vastupanu ning energiat (või „hengeeriat“ — eesti lõikajate väljendus). Töötasu on ka märksa suurem — hea lõikaja teenib hooajal £ 100 või ka rohkem. Elamistingimused on head, — tööliste tarvitada on ühiselamud, söök

on korralik ja toitev. Pääs suhkrupilli-roo lõikajate „gangidesse” (töögruppidesse) on raskevõitu: grupi koosseis püsib muutmatuna aastast aastasse, ja ka siis, kui juhtub mõni haigestuma või jääb mõnel muul põhjusel töölt ära, antakse eesõigus töösaamiseks eeskätt kohalikele elanikele. Viimasel ajal tehti välismaalastele lõikuslepingute sõlmimiseks isegi takistusi. Kuid eestlasele töösaamine pole siingi võimatu, eriti siis, kui juhtub mõni suguvend juba ees olema. Hea isiklik soovitus on siingi kuldaväärt. Umbes pooltosinat eesti farmereid kasvatavad siin suhkrupilliroogu ka ise. Osa nendest on algajad, osa on vanu („old hands”) — kuid lõikajatena tegutseb eestlasi rohkem.

Üheks hooajatööks Lõuna-Queenslandis on hiinapähklite (peanuts) noppimine. Kurioosumina võib mainida, et Eestis harilikult arvatakse, nagu kasvaks see päkel puu otsas. Tõelikult aga kasvab see samuti mullas, nagu kartul; seda nopitakse mullast, kuivatatakse ning saadetakse kohe turule. Ka see on tükitöö, kusjuures tasu makstakse nopitud pähklite naelalt. Harilikult teeb seda tööd noorsugu, vanemaid inimesi see palju ei tõmba. Nisulõikus aga tarvitab vähe inimtööjõudu, sest masin teeb kõik. Siiski — kui tuleb nisukottide kandmine jne., on loomulikult ka inimtööjõudu tarvis.

Eestlased on leidnud tööd ka metsatööl, küll liiprite valmistamise kui ka metsapuhastamisega. Vanasti olid hiilgavas seisukorras ka banaaniistandused, sest hinnad olid head ja turg kindlustatud. Ent viimasel ajal on see ala väga kiratsema hakanud, — banaanide hinnad on odavad ning istandusi on laastanud mitmesugused tõved. Ka mitmed eestlased tegid banaanidega head äri, kuid nüüd on nad sellelt alalt kõik juba uutele üle läinud. Kokkuvõttes oleksid need tähtsamateks välistöödeks Queenslandis, kus rahuloldavat või ka head teenistust võib leida. Tööd leidub veel ka sega-, lüpsi-, puuvilja- ning muudes farmides, kuid töötasu on neis väga madal, töötunnid

kurnavalt pikad ning muud elutingimused kehvad, nii et need suguvendi palju ei tõmba. Sinna minnakse ainult hädasunnil ajutiselt, kui muud paremat ei ole.

Linnad Queenslandis — välja arvatud pealinn Brisbane, oma 300.000 elanikuga — on enamasti väikesed. Neis on ka küllalt töötuid, kes kohalikele asutustele teevad muret töö leidmiseks, ja seega väljaspoolt tulnuil suuri lootusi töö saamiseks ei saa olla. Paljud eestlased, töötades maal, veedavad meeldi oma puhkeaja Brisbane'is, ainult mõned üksikud teevad matka Sydneysse. Kõige suurem eestlaste kogumine igal aastal leiab aset augustikuu-näituse puhul, kuhu sõidavad kõik ümbruskonna farmerid, ning siis on Brisbane'is ka eesti keelt laialt kuulda. Praegu on Brisbane ehituspälvikus, tuntakse kibedat puudust ehitustöölistest. Eriti nõutavad on müürsepad. Oli juhtumine, kus ühe suurema valitsushoone ehitustööd jäid seisma, kuna kõik müürsepad viidi üle teisele rohkem hädatarvilisele tööle. Kohalised ajalehed naeruvääristavad põhjusi, miks noored seda ametit ei taha õppida, — see töö olevat „must ja raske”. Samuti väga nõutavad on puusepad, kuna praegu ehitatakse rohkesti uusi puumaju, moderniseeritakse vanu jne. Kliima lubab siin maju ehitada kergetena, umbes eesti suvimajade taoliselt. Sellel alal varem nii mõnigi suguvend oleks võinud tööd leida kas palgalisena või ka iseseisva ettevõtjana. Tunnen venelast, kes tuli siia Sanghaist puupaljana, ei mõistnud inglise keelt rohkem, kui „yes”-sõna, kuid hea töömehena ning julge pealehakkamisega leidis ta peatselt tööd — esialgu palgalisena, ning praegu juba iseseisva kontraktorina. Omab nüüd kaks ilusat maja, auto, ja on üldse jõukas mees. Moodsad puutöömashinad aga on palju tislereid siiski ametist välja surunud, nii et sellel alal tööd saada on praegusel momendil võimata. Mootoritest on kohalik noorsugu huvitatud, igasugused tehnilised asutised valmistavad hulgakaupa moo-

Ühe õnneotsija ki- rev elukäik.

**Märt Saul'i 65 aastat kestnud tee-
kond Voltvetist Mossmani linna
Austraalias.**

Väljarändaja-tüübid on mitmekesi-
sed. Sest ka põhjused, miks inimene lah-
kub oma sünnikohast ja suundub kau-
gele maailma, võivad olla üsna mitme-
sugused. Mitte kõiki väljarännanuid
pole ajanud kodunt eemale seiklushimu
ja rahutu vaim. Ka praeguste väliseest-
laste hulgas leidub suur protsent niisu-
guseid, kellest varem kodumaal võidi
uskuda kõige vähem, et nad kord kodu-
maa tolmu raputavad jalgadelt, kaovad
silmapiirilt. Seepärast, olles õiglane, ei
tohi kunagi väljarändajaid ühtlustada
mingis ühises iseloomustuses, — ini-
mestena, inimtüüpidenä, nad erinevad
veelgi rohkem kui kojujääjad, kellele
ühtlaseks jooneks jääb vähemasti —
nende kojujäämine.

Üks eesti rahva poegadest, kes osu-
tus väljarändajaks pigem küll oma ra-
hutu vaimu sunnil, — keda aga siiski ei
võiks nimetada juhtumusotsijaks selle
sõna tavalises mõistes, — on ka M ä r t
S a u l. Tema kirevast elukäigust võiks

tor-mehaanikuid, nii et tööväljavaated
sellel alal puuduvad.

Käsitöolistest rätsepad, kingsepad
jne. leiaksid tööd hõlpsamalt, ehkki töö-
turul on töötuid ka nendelt aladelt.
Viimasel ajal on meesrätsepatele ha-
kanud kõva konkurentsi tegema nai-
sed, lüües töötasu hinnad alla. Ühes suu-
remas rätsepaäris töötab praegu keegi
eestlane, kellele allub 14 nais-käe-
alust. Äri alal on Brisbane eestlaste
poolt jäetud päris vaeslapseks. Kord
kohtasin tänaval ka ühe poola juudi,
kes laias vene keeles mulle püüdis sel-
geks teha, et Brisbane'is on rohkem ra-
ha liikvel — seega ka „gešeft“ hulga
parem, kui Sydney's või Melbourne'is,
kus rahvas olevat palju kehvem.

Äritsemises siin esimeste pääsukeste-

Paremal :
Väliseest-
lane Märt
Saul.

nii mõnigi väliseestlane näha vastupee-
gelduvat oma endagi saatust võõrsil, —
kodumaistele lugejaile aga võib ta osu-
tuda lihtsalt — „õpetlikuks“.

Nagu juba tähendatud, Märt Saul lii-
gistub „õnne“- mitte „juhtumusotsi-
jate“ kilda. Olles sündinud 1870. a.
Pärnumaal Voltvetis, ei püsinud ta ka
isatalus kauemaks, kui vaid eani, mil
võis hakata kauplema linadega Kilingi-
Nõmme alevikus. Tolleaegsed olud olid
kitsad, noormehel linaostmine ei läinud
libedasti ja Märt otsustas välja rännata.
Teda ei huvitanud Venemaa ega
muud lähemad kohad, — küll aga mee-
litasid „kauged rannad“, merede ja oo-
keanide tagused, mille üle oli saanud
uduse aimuse juba koolipingil.

na olid kaks eesti neidu-õekest, kes
kuulasid maad koloniaal-kaupluse ava-
miseks. Ent millegipärast jäi nende
plaan pooleli ja mõlemad kadusid
Brisbane'ist.

Kuna Queenslandis on praegu tu-
gev tööliste valitsus, siis peab seadusli-
kult iga tööline kuuluma oma ametala
ametiühingusse, teisiti on võimata tööd
saada. Depressiooni ajajärgul oli uute
liikmete vastuvõtt piiratud, kuid praegu
on sissepääs jälle vabam.

Lõpuks võin avaldada vaid kahetsust,
et Sydney ja Melbourne teeäärsete lin-
nadena eestlaste poolt asumiseks roh-
kem tähelepanu on leidnud. Kindlasti
on võimalusi selleks ka Brisbane'is.
Praegu aga võib Brisbane'i eesti ko-
looniala liikmete arvu loetleda sõrmedel.

1904. aastal Märt purjetas New Yorki. Päralejõudmisel tuli keeleoskusest ja tutvusteta noormehel kohe võita igasuguseid raskusi. Lõppeks sai ta tööd Philadelphia ligidal kellegi sakslase farmis. Tolleaegsed pikad tööpäevad ja raske ning uudne tööviis meenutasid Märdile eesti moonaka orjaelu. Sakslase farmis Mart pidas vastu pool aastat.

Kuulis siis, et läänepoolsetes osariikides on palgad palju kõrgemad. Võttis kohe farmerilt lõpuarve, asus kիրրongile ja ei peatunud enne, kui oli Vaikse ookeani kaldal San Franciscos. Seal kohtas ta paari eestlast, kes talle soovitasid katsuda õnne kullakaevandustes Nevadas. Märt tegigi nii. Töö kullakaevandustes polnud raske, palka sai ka korralikult, kuid rikastumine ei tahtnud siiski edeneda nii, nagu seda olid maalinud kaasmaalased.

Aasta hiljem oli Märt tagasi San Franciscos. Seks korra oli kullapalavik Märdist haihtunud. Nüüd ta leidis mõnusa töökoha ühe kohaliku multimiljonäri farmis, kuhu jäi paigale neljaks aastaks. Ühel päeval aga leidis Märt ajalehest kuulutuse, milles otsiti töölisi kuhugi kullakaevandusse Alaskas, palgaga 3 dollarit päevas, — söök, jook, korter ja isegi sõit kohale kaevanduse poolt. Märt juba oli tüdinenud paigalolekust, — tõttas kohe sadamasse, ehkki sai enne veel noomida oma seniselt peremehelt.

Alaskas Märt tegi tööd nagu härg, vabadel tundidel katsus õnne kullakaevanduses ka iseseisvalt, aga saatus oli kuri. Kaevandus jäi pankrotti. Märdil jäi hulk palka saamata. Pärast kaheaastast trügimist oli Märt nüüd jälle tagasi San Franciscos, kus toitit end juhuslike töödega, — metsatöödel, aednikuna, lehmaliipsjana jne. Maailmasõja eelõhtul, 1914. aastal, Märt kuulis, et salk eestlasi oli rännanud Ameerikast Austraaliasse, kus parajasti olid avastatud uued kullalademed Victoria osariigis.

Rahutu vaim vallutas Märdi uuesti. Eluõnne leidmiseks tuli üle kolida Austraaliasse. Maabudes Sydneys, peatus ta kohal vaid paar nädalat ja siir-

dus siis kohe edasi kullaväljadele. Rändas nagu igavene juut, otsides kulda, käis läbi Victoria, New South Walesi ja teised Lõuna- ning Lääne-Austraalia osariigid, kuid õnn oli kasin.

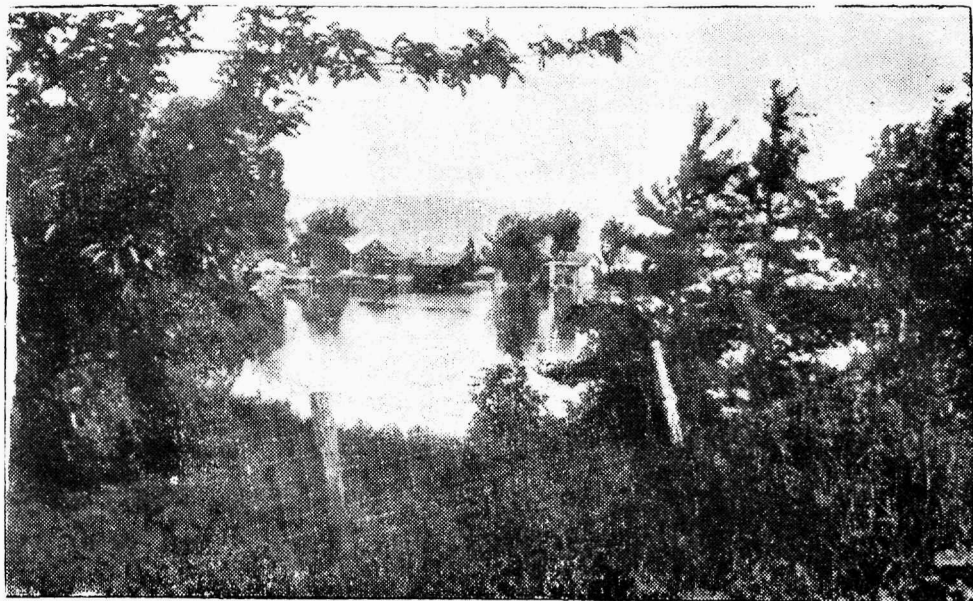
Imekiirelt oli möödunud kolm aastat. Tüdinenud hulkumisest, otsustas Märt jäävalt visata käest kullapesemise-panni ja osta tükikese maad. Sobiva kohana ta leidis tüki džunglit Põhja-Queenslandis, Mossmani linnakese läheduses, kust omandas suhkrupilliroo-istanduse rajamiseks 75 aakrit.

Jälle haaras Märti kõva töö, Märt murdis mis jaksas ja varsti lokkas tal 25 aakrit põldu suhkrupilliroo all. Aga järgmise 25 aakri ülesharimiseks kulus aega juba 13 aastat . . .

Nüüd, alles mõni aasta tagasi, puges Märdisse uus imelik haigus — kojuigatus. Selle tõve põevad läbi kõik väliseestlased, ühed varem, teised hiljem. Pärast 30-aastast eemalviibimist tõusis ka Märdis jälle huvi näha kodumaad, külastada omakseid.

1933. a. alul müüb ta oma farmi kellegi itaallasele 1500 naelsterlingi eest ja tuleb kodumaale. Leiab eest suuri muutusi. Uued olud Eestis meeldivad Märdile niivõrd, et juba ta otsustabki jääda kodumaale.

Agas Märti tabab õnnetus: kord, sõites jalgrattal Abja linavabriku läheduses, jäi Märt auto alla ning ta imestab veel praegugi, kuidas talle elu sisse jäi. Esimese toibumise järele siirdus Märt Viljandi haiglast Tartu pärmivabriku vannidesse, ent kangestanud keha ja parem külg olid visad paranema. — Queenslandi leebe päikesepaiste meelitas mehe jälle tagasi Austraaliasse. Ka praegu on ta tervis veel viletsavõitu. Kuid Märt Saul püsib alati rõõmsas tujus. Ta sõbrad ja tuttavad Queenslandis olid lootnud, et oma kaheaastasel Eestis viibimisel vanapoiss kord leiab ja toob kaasa ka noore mõrsja, aga Märt on jäänud truuks poissmehelõvele. Mossmani linnakeses Queenslandis omandas ta väikese maja, kus loodab rahulikult kosuda ja puhata, mõeldes tagasi oma kirevale elukäigule.

Vaade kapten Koosti farmile. Tagaplaanil Ontario järv.

Ringvaateid välismailt.

Eestlaste elust Ontario järve piirkonnas, Kanadas.

Elatakse jõukalt ja õnnelikult.

Püüvamaid asundusi on eestlased-väljarändajad omale loonud Kanadasse. Suuremate ja väiksemate gruppidena leidub neid mitmel pool laial maa-alal ühest ookeanist teiseni. Nende asundustega on loodud nüüd tihe side ja kodumaa ajakirjanduses ilmub sageli sõnumeid sealsete eestlaste elust-olust. Huvitavaima kirjutise Ontario järve piirkonnas elavatest eestlastest toob „Rahvaleht“.

„Ida-Kanada parimaks kohaks kliimaliselt, põllupinnalt ja looduseilu poolest peetakse kahe suurjärve — Ontario ja Erie vahelist rombikujulist kitsast maa-ala, eriti aga selle põhjapoolsemat osa — Lincoln provintsi. Seda piirab ühelt poolt Niagara jõgi ja samas asuv hiigelkosk Niagara, teiselt poolt — Ontario järv.

Ontario järve kalda lähedasele kõrgendikule, kuhu öösiti üle järve vilguvad Kanada suurlinna Toronto tuled, mis ainult 26 miili eemal ja kuhu Niagara kose närverahustav kohin 12 miili tagant vaikse ilmaga selgesti kõrvu kostab, — lookleva jõekese kaldale, Port Dalhousie ja Grimsby vahelisele maa-alale, R. R. 3. (kolmas põlutee) asusid 12 aastat tagasi kaks eestlast — T a s a n e ja M a r k i oma perekondadega viinamarju ja aedvilju kasvatama.

Need olid mehed, kes juba palju rännanud, üle 10 aasta välismaal, Ameerikas ja Kanadas elanud ja võimelised „oma kodu“ otsima, mida nad Ontario järve ääres arvasid leidnud olevat.

Esimene asunik Tasane puhkab nüüd juba Kanada mullas, tema asemel peab farmi „Eesti asunduse ema“, tema naine Mari Tasane. See on omapärane, hästi alal hoidunud, töökas ja koduarmastaja Saaremaa naine, kes oma mõnuses lihtsuses ei salli sedagi, kui keegi teda tituleerib „proua“ või lihtsalt „Marie“. Ta vastab siis surmtõsiselt: „Mina pole mitte Marie, vaid „vana Mari“.“

Majapidamises aitab teda kooli vaheajal ta ainuke poeg, sündinud kanadalane.

Kui Tasane ja Marki tulid Ontario ääre eesti asundust looma, oli juba möödud odava riigimaa saamise aeg, mil võis saada aakri 5—10 dollariga. Maa tuli osta eraisikutelt, makstes juba 200 dollarit aakrist, kuid selle eest ülesharitult ja istandusega. Ainult põhjapoolses Ontario osas on veel vaba riigimaad saada poole dollari eest aaker.

Juba järgmisel aastal hakkasid esimeste asunikkude juure koguma teisedki. Tuli ka pikemat aega Ameerikas elanud

Hiumaa mees J. Harry, kellel kaks tütar siinse keskkooli lõpetanud. Proua Harry ja tütreid on kohapeal tuntud seltskonnategelased. Harry ostis panga abiga kohe suurema krundi ja elab jõukalt.

Varsti seltsisid neile ka J. Anson perega, kaks venda Ilvesed perelega, Tamse, Evert J. Atteman, kõik need on väljaspoolt Eestit siia asunud. Uustulnukadena Eestist asusid siia 6—7 aastat tagasi J. Hirmo ja Kraemer perekondadega Võrumaalt.

Kapten Koost, asunduse „pealik“, töötas alul Ühendriikides rannalaevadel, hiljem Ameerika-poolseil suurjärvede laevadel. Tutvunes enne põhjalikult Ontario ümbruse looduse, kliima ja eluga, ostis siis eesti farmerite kõrval ilusama, päris romantilise koha järve kaldal. Farmi suurem osa on piiratud kahelt poolt jõekese ja sellest sünnitatud laguuni vetest, kus vabalt saab paadiga sõita ja kalu püüda. Laguuni teisel serval, kitsal rannaliiviku äärel, on suurmaantee ääres rida suvilaid, kuhu Ühendriikide ja Kanada omad loodussearmastajad suveks elama asuvad.

Koosti perekond on intelligentne, haritud ja tooniandev asunduses ja ettevõtetes. Proua Koost on vene ajal gümnaasiumi lõpetanud, Moskvas elanud ja seal abiellunud siis, kui vana kapten ise veel Mustal merel sõitis.

Proua sõitis kahe pojaga hiljem Ontariosse mehele järgi siis, kui see juba oli farmi sisse seadnud. Pojad käivad St. Catharines'i keskkoolis. Tütar, kes ka varem New Yorgis elas, lõpetas Tallinnas konservatooriumi ja tegutseb nüüd Tallinnas klaverikunstnikuna. On abielus pangaametnik Tuttelbergiga.

Koost'id ühes Harry'de ja teiste Eesti asunduse tegelastega on kohalikkudes kirikutes ja rahvamajades piduõhtuid toime pannud eesti laulude ja tantsudega, ning koguni eesti käsitöö näitusegi korraldanud, millise kohta Toronto ingliskeelseis lehtedes kiitvaid arvustusi on ilmunud.

Kapten Koost ise ei suuda siiski täiesti anduda farmielule, vaid saarlase-mere-mehe veri tuksub ikka endiselt ja viib ta igaks suveks laia Ontario lainetele „merd sõitma, vett tallama“, kuna perekond farmi korraldamisega väga hästi valmis saab.

Farmid oma pindala poolest ei ole mitte suured, 2—20 aakrit, nii nagu meest ja jõudu.

Viinamarjade, aedvilja ja juurvilja kasvatamiseks on siin küllalt paarist aakrist, et perekonnaga lahedalt ära elada. Kapten Koost'i farm on suuruselt keskmine — 12 aakrit, kuid sellegi juures jõuab pidada peale hobuse, lehmade ja suure kanala ka sõidu- ja veoautot ning mootorpaati lahel.

Eesti farmerid kasvatavad viinamarju vähesel määral, oma tarbeks koduse veini tegemiseks, ilma milleta siin elu mõeldav pole; igal farmeril on oma pooltosinat kuni kümnekond vaati veini maja all keldris igapäevaseks tarvitamiseks.

Kasvatatakse peamiselt puuvilja: virsikuid, aprikoose, pirne, ploome, ka õunu ja suurel hulgal aedvilja, eriti tomateid, kurke, sibulaid. Peetakse rohkesti kanu, sest munade turustamisega pole vaeva — suvitajad sama järve ääres viivad need kodunt ära ja ülejäägi saab St. Catharines'i turul likvideerida.

Kõige hilisematest asunikudest asus siia paar aastat tagasi New Yorgist pr. Koosti õemes oma perega, ostes kapteni farmi kõrval 3-aakriise istandusega aia, makstes juba 350 dollarit aakrist. Ta suri kevadel haiglas operatsiooni tagajärjel.

Teistest lahus Port Welleris asub A. Hindrea, kes ka pikemat aega Ühendriikides ehitusmeistrina töötanud. Vaatamata oma suurele farmile ning puuduseta elule, käib ta veel nüüdki vahel Ühendriikides tööde juures. Tema täiskasvanud pojad — „soomlased“ — töötavad ka ettevõtetes. Hindrea peab väljasõitudeks tervelt kolm autot ja külastab teisi eestlasi sageli. Hindrea farmis on ka ainuke eesti vihusaun, mida jälle teised eestlased ohtrasti kasutamas käivad.

Hindrea asulas on veinikeldrid nii mahukad, et pererahvas ei võta vaevaks hommikuks kohvi ega teed keeta. Hommikul tõustes tõstetakse marjamahla või soovi järgi ka kangemat jooki lauale.

Eesti asundus pole siin suur — ainult 15 farmi ja poolsada elanikku — kuid pühadel ja tähtpäevadel külastavad seda kaunist kohta ka kaugemad eestlased New Yorgist, Buffalost, Torontost ja Ottavast; ligemad asunikud Hamiltonis ja Niagara ligiduses on sageli siin nagu oma kodus. Siia tõmbab ju tuhandeid ja tuhandeid turiste kogu maailmast kokku Niagara kosk, mis siis ka kaugemaid eestlasi siia meelitab ja ühtlasi ka farmide peale toob.

Eesti seltsi siin vormiliselt ei ole, kuid asunikud käivad üksteisega nii tihedalt läbi, et seltsist puudust ei tunnegi.

Eesti keelt valitsevad ka need noored asunikest, kes kohapeal sündinud, kuid omapäraseks täis segusõnu on siiski keel muutunud.

Pühapäeva suveõhtutel kogunetakse Ontario järve kõrgele kaldale või sagedamini põliste puude alla jõe ääres, ja siis heliseb eesti laul üle kaugel mühava Niagara kose ja kohava Ontario järve...

Majandusliku kriisi aeg tõi siiaigi raskusi, kuna aga eesti farmerid suurte turgude ega ettevõtetega seotud polnud, siis ei teinud depressioon suuremat raskust. Nüüd on need rasked ajad ununenud ja elu rühbib jälle õitsengu poole.“

Jõukamaid eestlasi Uus-Meremaal.

Käsitöölised ja farmerid.

Uus-Meremaal on ülistatud sageli tema hea kliima ja looduse pärast. Eeskujulik töökaitse ja tööliste kindlustus on loonud talle kuulsuse kui tööliste paradiisist. Kriisiajad on ka Uus-Meremaal elu raskendanud, kuid olude paranedes võib ta tööd anda veel paljudele rahututele ränduritele.

Uus-Meremaal on valgunud vähe eestlasi, nagu sellest on olnud juttu meie ajakirja veergudel varemgi. Suur kaugus kodumaast ja rasked sissepääsu tingimused ei ole Uus-Meremaal lasknud kerkida nende maade seas, kuhu on olnud suunatud peamine eestlaste väljarändamise vool.

Need mõned eestlased, kes sinna on sattunud paljude aastate eest, on jõudnud õige jõukale järjele, nagu kirjutab „Päevalehes“ keegi väliseestlane.

Eeskätt mainitakse seal rätsep-töösturit Peeter Gross'i.

„Tal on Aucklandi Citys, kaubanduse linnaosas, suurim rätsepatöökoda, kus pealinna eliit tellib oma riided. Peale äri omab ta suvituslinnaosas mere kaldal kena villa. Siin on ta elanud ligi kolmkümmend aastat vaikes töömehe ja perekonnainimese elu pärast noorpõlve seiklusrikast minevikku. Sündinud Valgas, Läti piiril, puutõulise pojana. Teenis Vene kroonut ligi 4 aastat, kust vabanedes siirdus Riiga ja sealt Peterburisse otsima tööd. 1904. aastal, kui algas Vene-Jaapani sõda, pidi ka Gross minema Mandžuuriasse. Arvestades enda mittesõjakat iseloomu, ostis ta juudi „passibüroost“ välispassi, millega pääses üle piiri Saksamaale. Siit algas noore käsitöölise „Wanderselli“-elu. Gross töötas Šveitsis, Belgias, Pariisis ja Londonis.

Londonis kuulis ta mõndagi igavese kevade saarest, Uus-Meremaast, ja kokkuhoitud rahadega sõitis sinna. Kaine töömee ja hea käsitöölise võib Uus-Meremaal tänapäevgi elada muretult teenitud palgast.

Kuigi kriisiaeg ka Grossi tööstusele pole jättnud avaldamata mõju, ei ole ta siiski majanduslikult läinud alla, vaid viimaseil aastail veel tõusnudki. Eesti rahas võib Grossi varandust arvata 30—40 miljonile sendile, kuid Uus-Meremaal pole ta siiski miljonäride ega rikaste, vaid jõukate keskel.

Vaatamata kauasele kodumaalt äraolekule, pole ta kaotanud sidet Eestiga, vaid seisab alatise kirj vahetuses kodumaa lastega, loeb eesti ajakirjandust, toetab rahaliselt Eestis viibivaid vanemaid ja sugulasi ja võtab Uus-Meremaal tulijaid eestlasi alati vastu lahkkel käel.

Aucklandis kohtasin teist rikast eestlast R.-i, kes nimetab end Peterseniks. Ta elas ühes suuremas hotellis üksildase vanapoiis muretut elu, nagu ta ise ütles. Oli huvitatud Eestist, mille tõenduseks temal oli kogu eesti kirjandust, ka leidis uuematki kirjandust. Ta sai korrapäraselt eesti ajalehti, kuid seda ta ei sallinud, et teda ennast kuidagi seotaks Eesti asjadega. Ka tema oli pikemat aega elanud Uus-Meremaal, teadis rätsepmeister Grossi ja ka kõiki teisi eestlasi Uus-Meremaal, kuid temast ei teadnud teised eestlased midagi. Olen niisuguseid „omaette“ eestlasi kohanud ka mujal laias maailmas. Nad jäävad võõra nime all igavesti kadunuiks. Tutvustas mind R-iga Aucklandi anglikaani kiriku misjonär Moncton, kes üldse oli huvitatud Eestist, eestlaste elust, tegevusest ja keelest.

Vanimaid Uus-Meremaal asuvaid eestlasi on Martin A n s o. Võrumaalt pärit, tuli ta puhtpõllumehena siia juba 40 aasta eest ja tegutses ka praegu siin põllumehena, omades Otorohangas suurema segafarmi, kus peab põldu ja kasvatab karja. Ka eestlastepidamist harrastab vana Anso eestlase traditsiooni kohaselt. Anso on Peeter Grossi järele vist jõukamaid eestlasi-miljonäre, võib-olla isegi jõukam kui Gross.

Anso, vaatamata oma vanadusele, on jäänud tubliks töömeheks ja eeskujuliseks vanema generatsiooni eestlaseks. Loeb eesti lehti ja peab sidet kodumaaga ja teiste eestlastega Uus-Meremaal ja Austraaliaski.

Hilisemaid Uus-Meremaa jõukamaid eestlasi on naisrändur pr. R e b a n e. See energilisemaid eesti naisi käsitöölise perest tegutses enne väljarändamist Eestis õmblejana. Tegutsedes õmblejana ka Uus-Meremaal ja Austraalias teenis ta nii head raha. See proua ei tunnista harilikku kirjasaatmise viisi, olevat liig pikaldane. Tallinna jäänud perekonnale saadab ta kirju õhupostiga. Kirja saatmine maksab tähtitult ligi 4 krooni Eesti rahas.“

Eesti kaup asumaade turul.

Kaubavahetuse tähtsust Eesti ja ühe või teise, kaugemas maailmaosas asetseva riigi ning maa vahel on ka „Välis-Eesti“ veergudel aegajalt rõhutanud nendes maades asuvad väliseestlased. Nii mõnigi nendest soovitajatest aga ei piirdunud ainult teoreetiliste põhjendustega, vaid on asunud turustama eesti saadusi oma asukohas ise. Näitena märkimisväärne siin ühe suguvenna äritegevust M e h h i k o s. Tõsi, kaugemate riikidega aktiivse kaubanduspoliitika ajamine, on Eestil mitmeti raskem, kui mõnel suurriigil, aga senised kogemused on näidanud, et Eestilegi osutuvad tähtsaks ka kaugemad väiketurud, kuna kokkuvõttes nende

osatähtsus riigi aastases kaubabilansis pole sugugi väike ega vähetöotav. Samalt seisukohalt võib ainult tervitada Eesti-poolseid püüdeid kaubavahetuse elustamiseks ka eemalasuvate suurriikidega, kellega äri näitab vähjakäiku. Selliste riikide hulgas on tähtsamaks P.-A.m. Ühendriigid, kellega Eesti kaubavahetus, kõikide vastupidiste seletuste kiuste, on vaid ka h a n e m a s.

Hoopis erinevaid tingimusi tuleb märkida Eesti kaubandussuhetes võõrriikide, — Briti, Prantsuse, Hispaania j. t. a s u m a a d e g a. Nende osatähtsus pole eesti välis-kaubanduses väga suur, kaubandusbilanss nendega on seni püsinud passiivseks. Siiski, neist asumaist Eesti veab sisse rohkesti tooraineid oma tööstusele. Ja Eestile on võõrriikide asumaad turgudeks peamiselt valmissaadustele ning tööstuskaupadele. Võõrriikide asumaade keskmine osatähtsus Eesti väliskaubanduses võrdub praegu 1,4% -le.

Eesti üldväljaveost võõrriikide asumaisses läheb praegu 85% Briti impeeriumi kuuluvaisse asumaadesse ja dominioidesse. Ülejäänud 15% moodustab eksport Prantsuse, Hollandi, Hispaania j. t. asumaisses.

Teiste hulgas tähtsamaks turuks Eestile on Inglise protektoraadi alla kuuluv Palestiina. Väljavedu Palestiinasse on koostiselt õige mitmekesine: kartul, kurgid, või, munad, juust, konservid, šokolaad, kompvekid ja trükipaber.

Briti-India on teine tähtsam välis-turg, esijones eesti paberit- ja metsatööstus-saadustele. Peale Saksa läheb Br-Indiasse ka kõige rohkem eesti haavapakke. Ka eesti toit- ja maitseainete tööstus on leidmas viimasel ajal Br-Indias turgu oma saadustele, nagu kompvekid, šokolaad, kartulijahu.

Tähtsuselt kolmandal kohal on Lõuna-Aafrika ühendriigid. Eesti saadab sinna metsamaterjali, paberit, šokolaadi, kompvekke j. m. Viimasel ajal on hakanud arenema eesti vineeri väljavedu L-Aafrikasse. Nagu teised võõrriikide asumaad ja dominioidid, on ka L-Aafrika eesti trükipaberi (ka pakkimispaberi) pidev tarvitaja. Head minemist osutavad ka eesti sprotid ja lihakonservid. Juba aastaid on suurenenud pidevalt eesti kompvekkide ja šokolaadi väljavedu L-Aafrikasse.

Mainimisväärt välis-turgudeks viimasel paaril aastal on ka Kanada ja Austraalia. Kanada on võrdlemisi heaks turuks eesti kunstsarvele, šokolaadile ning kompvekkidele. Austraalia on välis-turuks eesti trükipaberile. Austraaliasse on ka hakatud turustama kilusid, sprotte.

Briti-Malai saared on heaks turuks eesti trükipaberile. Malaisse on katsetatud turustada ka šokolaadi ning kompvekke.

Väljavedu Tseilonisse koosneb vaid trükipaberist.

Briti Ida-Aafrika on välis-turuks peamiselt trükipaberile. Viimaseil aastail on katsetatud ka šokolaadi ekspordiga. Briti Ida-Aafrika on tüübiliseks turuks odavaile kaupadele.

Prantsuse asumaist on tähtsamaks välis-turuks Prantsuse Marokko, kuhu veetakse välja esijones karjasaadusi. Prantsuse-Süüria on ka heaks turuks eesti karjasaadustele ning samuti paberile.

Hollandi Ida-India esineb eesti paberitööstuse välis-turuna.

Hispaania asumais, ja nimelt Kanaaria saartel, oli turustamise võimalusi peamiselt paberitööstusel. Viimasel ajal on tehtud katseid kalakonservide ja šokolaadi turustamisega Kanaaria saartele ja samuti ka Portugali asumaisse Ida- ja Lääne-Aafrikas.

Lõpuks olgu märgitud ka Filipiinide saared Vaikses ookeanis, mis seni kuulusid Am-Ühendriikide valdusse; ka sinna läheb eesti trükipaberit.

Arvestades seega, et oma eksporti eel- loetletud asumaadesse Eesti on järjekindlalt arendanud ainult viimastel aastatel, võib tulemusle — 1,4% -le aastast üldväljaveosummast, — vaadata täie rahulolu-ga. Pealegi ei ole Eestil tegelikult kuskil nendes maades ei ametlikku ega mitteametlikku kaubaesindajat, kellelt võiks loota teetasandamist kohapeal. Eesti kaup on end pannud maksma ise.

Soome õppelaeva külaskäik Buenos Airese sadamasse.

Soomlaste ja eestlaste sõprus.

21. märtsil k. a. saabus Buenos-Airese sadamasse meie naaberrigi Soome õppelaev „Suomen Joutsen“, mis tegi oma järjekordset maailmareisi. Laevaga oli seekord kaasas ka Soome saaduste ja kaupade näitus, mis andis väga ülevaatliku pildi Soome suurtööstusest ja kaubandusest. Laeva vastuvõtul oli sadamasse tulnud Argentiina valitsuse esindaja, Soome saadiku esindaja, Eesti seltsi delegatsioon esimees A. Luigega eesotsas ja koguke soome ja eesti kolooniasse kuuluvaid isikuid.

Peeti äsjasaabunutele tervituskõnesid ja eestlaste nimel meie vennasrahva lugupidamisest tunnustuseks pr. E. Barna andis üle laeva komandandile ilusa kimbu punaseid roose. Laeva juhtkond eesotsas komandandi ja kapteniga olid eestlastele juba vana tuttavad nende esimesest reisist kaks aastat tagasi ning sellepärast polnud ime, et arenesid peagi südamlikud sõprussidemed ja vahekorrad. Eestlasi kutsuti näituse avamisele, vastuvõtule Soome saatkonda ja laeval korraldatavale peole, kus neile osutati rohket tähelepanu ja lugupidamist, mis muutis sidemed hõimude vahel eriti soojaks.

D. U.

Eesti turismi-propaganda, 5-a. avenüül, New Yorgis.

Eesti turismi propaganda vaateaken New Yorgis.

25. aprillil avati New Yorgis Ameerika suurimas reisibüroos kunstipärane Eesti turismipropaganda vaateaken. Akna dekoratiivsust aitasid suuresti tõsta rahvusriietes nukud ja paar eesti maali. Akna keskel asetses suur P.-Euroopa kaart-maal, millel erivärvis oli näidatud Eesti asukoht ühendusteedega. Tagapõhja ehtisid värviküllane vaip eesti muustrites ja sini-must-valge siidkangas. Turismipropaganda vaateaken äratas rohket tähelepanu ning oli heaks reklaamiks meie kodumaale.

Akna dekoratsiooniks muretsets võimaluse Ameerika-Eesti kaubanduskoda ja selle tegelik läbiviimine sündis New Yorgi Eesti peakonsulaadi poolt tuntuima Ameerika eesti kunstniku Paul Mülleri kaasabil.

Välis-Eesti teateid Poolast.

Eesti keele lektoraat Varssavi ülikoolis

tegutseb juba 1931. a. saadik, vaheajaga 1933.-34. õppeaastal. Praegu on lektoraadil kaks kursust. Ülemal astmel on 4 kuulajat. Neist on üks — hra F. Kapelinski — viibinud Eestis juba kaks suve ja kõneleb eesti keelt vabalt, samuti tunneb hästi eesti olusid, on nende üle ajakirjanikuna palju kirjutanud ja mitmel puhul Varssavis kõnelnud; on praegu eelpoolnimetatud Liiga Balti sektsiooni abiesimees. Teine — hra W. Ciechalski — on ühe suve Eestis viibinud, kõneleb ka juba eesti keelt, tunneb eriti huvi rahvateaduslike küsimuste vastu. Peale selle on kõrgema kursuse kuulajaiks õde ja vend Higierid, kellede ema on eestlanna ja kes

selle tõttu kõnelevad võrdlemisi hästi eesti keelt. Alamal kursusel on aga kuulajaid 8, ka teistest Varssavi kõrgematest koolidest (lektoraat on Ülikooli Humanistliku Teaduskonna dekaani loal ühine kõigile Varssavi kõrgematele koolidele). Kõik nad tahavad suveks Eestisse tulla keelt õppima, suurematesse talusesse, kus nad oma ülalpidu võivad mõõduka kehalise tööga tasuda. Osa kohti on juba praegu teada, osa selgub edaspidi. Eestisse tullakse ühes suurema ekskursiooniga V. Soome-Ugri kongressi puhuks.

Edaspidi on loota, et lektoraadist tuleb osa võtma ka Poola eestlaste lapsi, kelledest mõned ei oska sugugi eesti keelt, nagu nende ridade kirjutajal teada.

Soome-Eesti raamatukogu asutati Humanistliku Teaduskonna otsusega 10. märtsist s. a. mõlemate keelte lektoraatide juure. Esialgu on selle kuraatori, kuni soome-ugri õppetooli asutamiseni, indoeuroopa keelte professor Stanislaw Szober, kelle seminaris ka raamatukogu ruumi leiab. Raamatukogule on juba seni annetatud niihästi Soomest kui Eestist mõnisada raamatut. See oleks esimene Soome-Eesti-Poola kultuuriline ühisettevõte, milline oleks ühtlasi loomulikult ka väliseestlaste ja välissoomlaste keskraamatukoguks Poolas.

Koguteos Eesti üle

on kavatsusel Eesti-Poola ühingul Varssavis. Selle toimetuselihkmeks on palutud ka eesti keele lektor Varssavis. Koguteoses avaldatakse muude seas ka kirjutisi väliseestlaste ja eesti üliõpilaste kohta Poolas.

Willem Ernits.

Kodumajanduskoda kuulab riigivanema kõnet.

Esireas: uus haridusminister A. Jaakson, uus sotsiaalminister O. Kask, pr. Laidoner ja peam. K. Eenpalu.

Kodumaa sõnumid.

6. mail Tallinna sõjaringkonnakohtus alanud vapside protsess kestis ligi kolm nädalat.

Kaebealuseid oli rekordiline arv eesti kohtute ajaloo — 155. Advokaate oli 38 ja tunnistajaid üle 60. Kaebealused jagunesid oma süü kvalifitseerimise järgi kolme ossa. Kõigepealt need juhid-peasüüdlased, arvult 18 isikut, keda süüdistati selles, et nad 1935. aastal Tallinnas ja Tartus valmistasid ette praeguse riigikorra vägivaldset muutmist ja organiseerisid riigivanemale, valitsuse liikmetele ja kaitseväge ülemjuhatajale kallale tungimist. Siin figureerivad sarnased nimed, nagu A. Larka, J. Holland, A. Seiman j. t. Teise rühma moodustasid need, kes kuulusid kavatsatud mässu tegelike läbiviitjate hulka, n. n. löögirühmadesse. Nelja isikut süüdistati selles, et nad teadsid vapside mässunõu, kuid ei teatanud sellest ametivõimudele.

Kaks esimest protsessipäeva kulusid süüdistusakti ettekandmiseks ja vormiliste küsimuste esitamiseks. Seejärel algas tunnistajate ülekuulamine, mille kestel tekitasid elevust endiste silmapaistvate erakonnategelaste Jaan Tõnissoni ja Jaan Tee-mandi ülekuulamised. Mõlemad kinnitasid, et nende nimi on vapside poolt luua kavatsatud „rahvuskogu“ liikmete nimestikku paigutatud nende teadmata ja nendelt nõusolekut küsimata. Endine majandusministri abi prof. Juhan Vaabeli kohta seletasid tunnistajad, et Vaabel olnud autoritaarse korra vastane ja teadusemees, kes poliitikaga ei tegele. Endise saadiku Karl-Robert Pusta kohta seletati, et Tallinnas käies ta läinud vapside „staapi“

Narva maantele ainult selleks, et vapse lähemalt tundma õppida.

Seda rohkem kogunes süüdistusmaterjali mässukatse tegelike organiseerijate kohta. Juba eeluurimisel olid eriti „jutukateks“ osutunud juhid Holland ja Pedak, mistõttu viimast teised kaebealused protsessi kestel süüdistasid isegi provokaatorlikkuses.

Poolte vaieluseks kulus protsessis üks nädal. Prokurör oma süüdistuskõnes loobus kaebealuste Pusta, Sammuli, Vaabeli ja Kuuse süüdistusest ja läks kergemale paragrahvile üle ka kindral Tõrvandi ja samuti ka teiste vähemate süüdlaste suhtes. Kaebealuste kaitsjad palusid suuremalt osalt oma volitajale kergemat karistust või siis karistust tingimisi. Oma kaitsekõnedes nad nimetasid kogu mässuplaani fantastiliseks ja läbiviimatuks, mida kunagi maailmas pole kuuldud. Ühtlasi mainisid kaitsjad, et käesoleva protsessiga on vapsusel Eestis lõpp.

25. mail kuulutati kohtuotsus, mis karistas peamehi 15—20-a. sunnitööga, löögirühmade pealikuid 4—10-a. sunnitööga ja vähemad süüdlased mõisteti paariks aastaks vangi, osa neist tingimisi. Kaebealused Pusta, Vaabel, Sammul, Keerig, Mitt, Ohvrill ja Kuusk mõisteti õigeks. 20 a. sunnitööle mõisteti kaebealused Holland, Seiman, Laaman, Klasman, Pedak, Pallon, Mäe, Ed. Kubbo ja Väli, 15 a. Larka, Podrätsk, Puskar, Tõrvand, Buldas ja 15 teist tähtsamat kaebelust, 12 a. sunnitööle 4 meest, 10 a. 29, 6 a. 41 ja 4 a. 14 meest.

Seega üks ärevamaid peatükke Eesti ajaloo vajus minevikku.

*

Eesti väliskaubanduses k. a. esimesed neli kuud lõppesid 1,92 milj. krooni suuruse passiivsusega, mis on tingitud karjasaaduste väljaveo vähesusest nendel kuudel ja ka sisseveo tõusust majanduselu üldise aktiveerimise tagajärjel.

Võrreldes läinud aastaga, väljavedu k. a. esimesel neljal kuul suurenes 23.51 milj. kroonile (21.43 milj. vastu 1935. a. esim. neljal kuul), sissevedu aga 20.02 milj. kroonilt 25.44 milj. kroonile.

Järjekindlalt on suurenenud sissevedu ka Põhja-Ameerika Ühendriikidest. Esimeses järjekorras on sealt importeeritud jõumasinaid, kuna nad on odavamad ning kohasemad Eesti oludele. Kui aga Ühendriikidega kaubavahetus jätkub senises suunas, siis muutub see Eestile liig ühekülgselt ning seepärast otsitaksegi nüüd võimalusi, kuidas saavutada paremat vahet.

*

Põllutöökoja valimistest, mis toimusid üle riigi 17. mail, oli osavõtt keskmiselt 40—50 protsenti. Eelmise põllutöökoja valimistel oli see protsent 59. Ka oli üldiselt märgata, et neis rajoones, kus oli 2 või enam nimekirju, kujunes hääletamas käinute protsent veidi suuremaks. Seekordsed põllutöökoja valimised toimusid laiendatud nimekirjade alusel, mis omakorda vähendas üldosavõtu protsenti.

Eesti majandusteadlased on juba pikemat aega kaalunud oma koja asutamise küsimust. Nüüd otsustati see küsimus jaatavalt.

13. mail avati Tallinnas kodumajanduskoda, kuhu oli kokku tulnud rohkesti saadikuid üle maa. Koja esinaiseks valiti proua Linda Eenpalu.

Mai teisel poolel Vabariigi valitsus võttis vastu maatöölise ja väike- ja maapidajate koja ning ka tööliskoja valimisseadused. Valimised nendesse kodadesse toostuvad suve jooksul.

*

Lihttöölise keskmine päevapalk Eestis, ühenduses tööstustöölise palkade paranemisega, näitab väikest tõusu. Tallinna 1. jaoskonna kindlustusamet määras tööstuslike lihttöölise keskmiseks päevapalgaks Tallinnas: täisealistele meestele 2.10 ja naistele 1.65 krooni. Alaealistel ja lapsealistel on väiksem tasu. Täisealiseks loetakse tööline, kes on üle 16 a. vana.

Registreeritud töötute arv oli 1. mail k. a. Eestis kõigis tööbörsides kokku 358, neist 36 meest ja 322 naist. Aasta tagasi oli samal ajal registreeritute arv 992.

*

Uueks haridusministriks määrati riigivanem kolonel A. Jaaksoni.

Omal palvel lahkus ametist senine haridusminister N. Kann.

*

Mõni aeg tagasi eesti konsul New Yorgis K. Kuusik teatas kodumaale, et keegi New Yorgi miljonär Pugsley on lubanud kinkida suurema summa raha rahvapargi asutamiseks Eestis. Mai keskpaiku saabuski rahamehe 100 dollarit (eesti rahas 370 kr.). Kuna parajasti enne seda oli Eestis otsustatud asutada loomaaed, arvati see summa loomaaia „algkapitaliks“.

*

Eesti saadab tänavustele olümpia mängudele Berliinis võistleva 37 sportlast, neist kergejõustiklasi 8, maadlejaid 7, poksijaid 3, tõstjaid 3, ujujaid 2, jollimehi 2, aerutajaid 1 ja korvpallimängijaid 11. Meeskond asub teele kahe osas, 26. juulil ja 3. augustil.

*

1. juunist alates sai riigi-ringhääling omale uued, avaramad ruumid „Estonia“ teatri viiendal korral, mis jäävad ringhäälingu kätte kuni uue stuudiohoone valmisamiseni, seega paariks aastaks. Uue ringhäälingusaatja asukoha valikul nüüd jäädi lõplikult peatuma Tüürile, kus ehitustöödega tehakse algust juba juulis.

*

Esimene eesti filmi- ja laulutäht Hollywoodis Miliza Korjus, kes 6-aastase lepingu põhjal praegu Ameerikas töötab kahe helifilmi koostamisel, hiljuti kaotas surma läbi Tallinnas oma isa erukolonel Korjuse. Nüüd, mil teade isa surmast ulatas temani, Miliza Korjus saatis oma võõrasema nimele Tallinna suurema summa raha isa, kol. Korjuse, hauasamba ehitamiseks. Sellele käsib ta asetada pealkirjaks: „Mu ainsale õpetajale elus ja muusikas! Tänuilkkuses Miliza.“

*

25. mail pühitses oma 50. sünnipäeva vabadusjõaage 2. diviisi staabiülema ja kauaaegne Eesti peakonsul New Yorgis kolonel Viktor Mutt. Juubilar sündis Tuhalaaes Viljandimaal, lõpetas 1909. a. Vilno sõjakooli, hiljem Peterburi Nikolai sõjaakadeemia ja võttis maailmasõjas osa paljudest lahingutest, saades seejuures ka haavata. Vabadussõjast võttis osa lõunarinde ja 2. diviisi staabiülemana, 1920—21. a. oli ta käskudetahtja staabiohvitser kaitseministri juures, siirdudes selle järele kindralstaabi kolonelina reservi.

Mõni aasta hiljem hakkas juubilar tegutsema diplomaatlikul alal. 1924—26. a. oli ta Washingtoni Eesti saatkonna esimene sekretär ja hiljem Eesti chargé d'affaires a. i. Washingtonis ja Eesti peakonsul New Yorgis. Viimastel aastatel elutseb juubilar oma talus Kiidjärvel.

T.

Sydney eesti leerilapsed.

Esimeses reas vasakult: Helga Lüll, Linda Park, Ellen Paara ja Helmi Puusepp. Teises reas vasakult: Vambola Veinberg, Erika Kokk, Rita Jäger, John Pungar, õpetaja Gielov, Maimu Lagus, William Baranoff ja Helga Sommer.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Sydney eesti koguduses õnnistati leerilapsi.

5. aprillil, palmipuudepäeval, kujunes eesti leerilaste õnnistamine Sydney eesti kolooniale suursündmuseks. Leerist said lahti: Helga Lüll, Linda Park, Ellen Paara, Helmi Puusepp, Vambola Veinberg, Erika Kokk, Rita Jäger, John Pungar, Maimu Lagus, William Baranoff ja Helga Sommer. Kirik, milles 400 istekohta, oli rahvast tungil täis. Juba varahommikul ehiti kirik palmidega ja elavate lilledega. Jumalateenistuse ajal laulis laulukoor hr. Raimi juhatusel ning esines puhkpillide-orkester. Leerilapsed ise laulsid soolot „Oh võta mind kättpidi...“ Jutuse pidas õpetaja Gielov, kes leerilapsi soojade ja südamlikkude sõnadega saatis ellu.

Peale jumalateenistust korraldati Sydney Eesti Seltsi „Eesti Kodu Linda“ ruumides ühine leeripidu, kus 140 kutsutud võõrale oli laud kaetud. Leeripeost võtsid osa ka konsul Joh. Kaiv ja õp. Gielov.

Peale kirikliku tähtsuse, mida omas Sydney eesti noorte leeritamine, oli sel ka oma rahvuslik tähtsus. See kinnitas jälle kord eesti pere ühtekuuluvust võõrsil.

Argentiina eesti selts pidas peakoosolekut.

Konsul esimeheks.

4. apr. s. a. peeti Argentiina eesti seltsi „Estonia“ korraline aastapeakoosolek, kuhu oli ilmunud suurem hulk seltsi liikmeid. Koosoleku avas seltsi esimees A. Luik, kes andis ka lühikese ülevaate seltsi möödunud aasta tegevusest. Sellest selgus, et seltsi elu on olnud võrdlemisi elav. On peetud pidusid, teeõhtuid, korraldatud väljasõite jne. Aasta-aruanne lõpeb \$ 250 ülejäägiga. Elavamaks päevaküsimuseks on seltsil oma ruumide ja väljasõiduplatsi muretsemine. Elarve on tasakaalustatud \$ 820.— peale. On nähtud ette suuremad kulutused raamatukogu täiendamiseks, ajakirjade ja ajalehtede muretsemiseks. Elarve-aasta lõppedes jõuti isegi niikaugele, et asutati lastering. Lapsed tulevad igal pühapäeval kokku selleks, et luua omavahel sõprussideid, rääkida oma emakeelt, õppida laulu, eesti keelt, harjutada deklamatsiooni jne., milleks loodetakse töökava koostamisel abi ja jõudu nii mõneltki kodumaa tuntud õppejõult ja eriteadlaselt, kui nende poole selles asjas pööratakse.

Valimised läksid kaunis ladusasti. Se-
nine seltsi energiline esimees A. Luik en-
nast seekord valida ei lasknud, tahtes vä-
hemalt aasta puhata kurnavast, aegavõt-
vast ja ennastsalgavast tööst. Temale
avaldati lahkumise puhul palju kiitust ja
lugupidamist selle suure ja energilise töö
eest, mida tema teinud mitme aasta jook-
sul. Uueks esimeheks valiti meie uus konsul
T. Gutmann. Teiste juhatuse liik-
metena said juhatusse J. Pettai, Post,
J. Hansi ja J. Taaler.

Revisjonikomisjoni valiti O. Meikop,
M. Kollo ja pr. Kapet.

Pidutoimkonda kuuluvad kõik koosole-
kul viibinud daamid, nagu prl. Mets, pr.
Viilup, pr. Kapet, prl. Mia Leinbok j. t.

Nagu kuulda, uus juhatuse oma esime-
seks ülesandeks on seadnud seltsile sobi-
vate ruumide muretsemise, kuhu oleksid
koondatud kõik seltsi tegevusharud ning
kus ka oleks võimalik korraldada väikse-
maid koosolekuid, teeõhtuid ja loenguid.
D. U.

Eestlaste ühisalgatused New Yorgis.

Eestlaste seltskondlik tegevus New
Yorgis areneb hoogsalt ja nagu endast-
mõistetavalt. Haridusseltsi ettevõtetega
seoses toimuvad üksikute rühmituste esi-
nemised, millest eeskätt väärib märki-
mist eesti kunstnikkude agar koostöö, mis
avaldub ühishäälsete korraldamises. Vii-
mane kunstinäitus toimus aprillikuus. Sel
puhul oli kunstinäitusele antud laiem ulat-
us ja kaasa tõmmatud ka läti ja leedu
kunstnikud. Eestlastest esinesid näitusel
vanameister A. Vinter, H. Tark, P.
Müller, Hilda Rätsep, V. Rammus
ja teisi.

Seltsi ettevõtteist väärib märkimist
Haridusseltsi tantsugrupi esinemise-
d Metropolitan Opera majas, kes Rah-
vapüüdistuste nõukogu poolt korraldatud 15
rahva esinejate seas esines kahe rahva-
tantsuga laulukoori saatel.

Eesti-läti-leedu ühise kunstinäituse pu-
hul toimus 18. apr. Haridusseltsi ruumes
kontsert-ball, millest elav osavõtt ei ol-
nud üllatus, kuna kontserdil esinesid kol-
me naaberrahvuse paremad jõud.

2. mail oli seltsil naisosakonna korral-
dusel n. n. s i t s i - b a l l, millest kõik nai-
sed pidid võtma osa s i t s i r i e t u s e s. Eeskava
osa olid naised täitnud ainult naisjõudu-
dega.

Mai lõpul oli seltsil rahvalaulu- ja
-tantsu elustamiseks kavatsusel suurem
õhtu. Sel alal on selts teinud suuri edu-
sammeme. Tantsugrupi rahvatantsude re-
pertuaar on õige täiuslik. Ühisesinemised
kooriga tõstavad ettekannete huvitavust,
mis eriti ameeriklaste poolt on leidnud
kiitvat tunnustamist.

Baltimore Eesti Selts kas- vab ja laieneb.

Hiljuti asutatud Baltimore Eesti Selts
on asunud elavale tegevusele, nagu kuul-
leb „Meie Tee“.

„Baltimore Eesti Seltsi vastlapidu,
14. märtsil, tõendas jällegi, et selts kas-
vab ja laieneb, nii et seltsi liikmete era-
korterid seltsi tegevuseks kitsaks kipuvad
jääma.

Kuna meil seks praegu raha puudub,
et võtta seltsile alalisi ruume, siis otsusta-
sime suveks üürida nädalalõppudeks mõne
rannäärse suvituskohta. Seltsi liikme
George Williamson'iga jõudsime kok-
kuleppele tema suvila rentimiseks, mis
oma viie ilusalt sisseseatud toaga asub
Baltimore ligidal ilusa Sue's Creek kaldal.
Seal on supeluse ja pikniku võimalused,
paadisõit, kala- ja vähjapüük jne. Meie
seltsi tegevus seal algab 1. mail, kuigi
esimese pikniku peame alles 4. juulil.“

Harbiini Eesti Selts valis juhatust.

Harbiini Eesti Seltsi aastapeakoosolek
peeti 29. märtsil, kus valiti juhatuse endi-
ses koosseisus ühe aasta peale tagasi. Ju-
hatusse kuuluvad: Aleksei Raevald —
esimees; konsul k. t. Aleks. Lõhmus —
abiesimees; G. Pedai — laekur; pr. A.
Bardin — varahoidja ja Kud. Grün-
berg — sekretär.

Selts kavatses eeloleval tegevusaastal
aktiivsemat tegevust arendada.

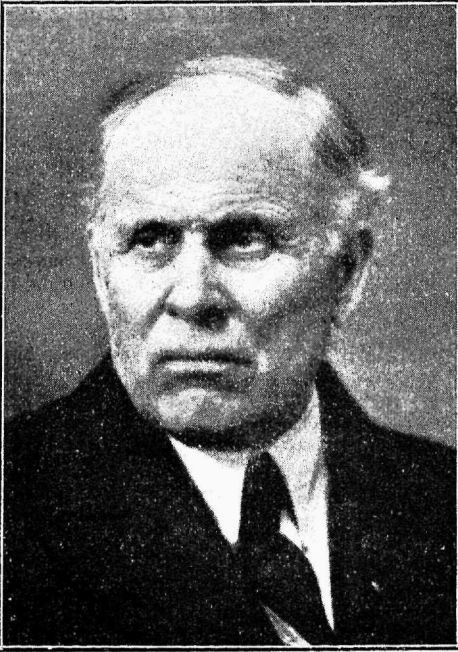
Helsingi Eesti Seltsist lah- kus vana tegelane.

Helsingi eestlaste passimured.

Enne pühi lahkus Helsingist, et kodu-
maale elama asuda, tuntud seltskonnate-
gelane, Helsingi Eesti Seltsi auliige ja
V.-E. Ühingu liige Jakob Kalbas, kes oli
viibinud Soomes 29 aastat.

Pahimal surve ajal Eestist administ-
ratiivselt välja saadetud agara töö eest
ametiühingus Tallinnas, tuli hr. Kalbas
ühes perekonnaga 1907. a. Soome, kus
mõnes suure tehases mõõbli puusepana
kuni Eesti iseseisvuse alguseni töötas. Hil-
jem tuli tema Helsingi Eesti saatkonna
teenistusse, täitis truult oma kohuseid 16
aasta jooksul ja astus nüüd kõrge vanadu-
se ning nõrgenenud tervise tõttu ametist
ära, et kodumaale tagasi pöörata, kuhu ta
omale on muretsemise kinnisvara.

Nende pikkade aastate jooksul, mis hr.
Kalbas Soomes viitis, on tema imekspane-
miseväärte agarusega Eesti ja eestlaste
heaks töötanud, võttes osa siinsete Eesti
seltside tegevusest ja elust. Juba Helsingi
Heategevuse seltsi tööst võttis ta elavalt
osa. Aastal 1913 oli tema üks Helsingi

Jakob Kalbas.

Eesti Hariduse Seltsi asutajaid ja hiljem, kui mainitud selts Helsingi Eesti Seltsiks muudeti, oli hr. Kalbas sellegi seltsi tugevamatest töjõududest, tegutsedes esimehena, laekurina, revidendina ja mõne muu temale usaldatud ülesande kallal. Lugematud on need pidud, näitemängud, lõbusõidud jne., mis hr. Kalbase algatusel korraldati ja mis järjekindlalt seltsi kassasse tublisti raha töid. Kokku puutudes peaaegu kõigi siin elavate ja siia tulevate eestlastega, oli hr. Kalbas eriti agar koguma seltsile uusi liikmeid. Suur on olnud nende ekskursioonide hulk, mida hr. Kalbas on Helsingis juhtinud ja tema korraldusel on siit Eestisse järjekindlalt kuni viimaste aastateni lõbureise tehtud ja Eestis ringreise korraldatud.

Helsingi Eesti Selts korraldas hr. ja pr. Kalbase äramineku puhul nende auks 21./5. seltsi ruumides koosviibimise, millest oli rohkel arvul osavõtjaid. Kohvilauas istudes pidas proua L. Vesterinen auvõõrastele sisurikka ka ilusa, otse südamesse tungiva kõne, milles ta hr. Kalbase teeneid valgustas ja teda tehtud töö eest Eesti ja eestlaste nimel tänas. Soomlaste poolt esines soojade sõnadega proua L. Niilo, tä-

nades lahkujaid aastaid kestnud vastastikuse arusaamise ja sõpruse eest, mille tähtsus Soome-Eesti silla kindlustamises on eriti suur.

H. E. Seltsi poolt annetati hr. Kalbasele auaadress, kuhu koosviibijad oma nimed kirjutasid. Hiljem anti edasi lahkujatele sünnete eestlaste poolt kingitus.

Soovime, et perekond Kalbas Soomest head muljed kaasa viiks ja et kodumaal olles sec töö, mis siin nii head vilja on kannud, meie väikese ilusa Eesti kasuks veel kaua aastaid jatkuks.

A. N.

*

25. mail pidas Helsingi Eesti Selts oma erakorralist peakoosolekut, kus muuseas arutati küsimust, kuidas Helsingis elavate eestlaste kodakondsust alal hoida, kuna kõrge välispassi maksu tasumine sünnitab raskusi. Sel põhjusel olevatki paljud Helsingis elavaid eestlasi astunud Soome kodakondsusesse ning meie riik on kaotanud oma liikmeid.

Koosolekule esitati ettepanek, et tuleks palvekirjaga pöörata Eesti Vabariigi valitsuse poole, paludes passimaksude kergendust. Koosolek otsustas saata vastav palve Välis-Eesti Ühingu kaudu Vabariigi valitsusele ning paluda Ühingu kaasabi palve rahuldamiseks.

A. J.

V.-E. Ühingu Riia klubi uus juhatas.

28. mail peeti Välis-Eesti Ühingu Riia klubi peakoosolekut, kus toimus ka klubi juhatuse valimine. Klubi juhatusse valiti: Vidrik Ivask — esimees, Herbert Rosenfeldt — abiesimees, koolijuhataja Jaan Verendel — kirjatöimetaja, ins. Johan Ronnimois — varahoidja ning ametita liikmed — konsul Villem Kruus, attaché René Kangro ja adv. Valeri Brzezinsky. Revisjoni komisjoni valiti: äriomanik Jakob Koppel, kohvikuomanik Johannes Kalt ja rätsepaäri omanik Johann Adolf.

Osavõtt peakoosolekust oli elav. Senine klubi tegevus kiideti heaks ja juhatusele tehti ülesandeks otsida võimalusi alalise keskuse loomiseks, kus teatavatel aegadel klubiliikmed võiksid kokku tulla.

Tegevuse elustamiseks ja mitmekülgsemaks muutmiseks kiideti heaks endise juhatuse algatus Klubi tegevusse rakendada ka noori jõude ja tervitati koosolekule esmakorraldelt ilmunud noori klubi tegevliikmeid.

Soovitage oma sõpradele ajakirja „Välis-Eesti“ — sellega aitate ühendada meie väliseestlaste peret.

Mitmesugust.

Välisõimude koostööküsimus S.-U. kongressil.

Juunikuu lõpul toimival Soome-Ugri Kultuurhariduse Kongressil moodustatakse eriküsimuste läbiharutamiseks terve rida harrastusringe, kus esinetakse referaatidega ja kõnedega ning sõelutakse oma alasse puutuvaid küsimusi.

Harrastusring on nähtud ette ka välisõimude (Välis-Ungari, Välis-Soome ja Välis-Eesti) küsimuste harutamiseks, kus Välis-Eesti Ühingu poolt on nähtud ette referendiks hra Villem Ernits.

Tähtsamaks küsimuseks välisõimude harrastusringis kujuneb arvatavasti välisungarlaste, välissoomlaste ja väliseestlaste omavaheline hõimusuhete arendamine.

Põhjendusi ja ettepanekuid selles küsimuses on esitanud kongressile harutamiseks H. Haljas põld. Need on järgmised:

„Eestlaste, soomlaste ja ungarlaste kokkupuuted tegelikus elus ei piirdu ainult sellega, et külastatakse vastastikküiasteise maad, et väga paljud meist tutvuvad vastastikkü võõrsil, välisriikides, kuhu kedagi kunagi on kannud tee.

Üle maailma kõikjal leidub eestlasi, samuti soomlasi ja ungarlasi. Kord, ühes linnas, on üks rahvas väikesearvulisem kui teine ja kolmas, kord on ligu ümberpööratud. Kõigil meie hõimurahvastel on rohkesti välisorganisatsioone, neist mõned vägagi jõurikkad. Paratamatus tahab, et tihtilugu seal, kus ühel rahvusel on võimas organisatsioon, teise-kolmanda kohalik väikearvulisus ei võimalda mõtlemistki seltsielu loomisele. Mis oleks siis lihtsam, kui koondada nende viimaste rahvaste kilud esimese rahva olemasoleva seltsi ümber, võimaldada neile seal sõbralikus raamis kaasaelamist kohal suurema hõimurahva sündmusile ja rajada omagi seltsielu algrakuke lahkusega suhtuva suurema

seltsi kaashoolel. Nii ei kanduks meie piüüded väljaspoole sugulastevahelist õhkkonda, vaid tiheneksid pikapeale suurimaks jõuavalduks ka välismaade avaliku arvamuse ees.

Selle saavutamiseks näeks allakirjutatu meeeldi, kui Soome-Ugri Kultuurhariduse Kongress leiaks, et:

1) Soome-Ugri mõttele suurema kõla nõutamisel ei tohita unustada tema propaganda kandmist välismaal elavate ungarlaste, soomlaste ja eestlaste ridadesse;

2) kolme riigi vastavate oma välisriigis viibivate kodakondsete eest hoolitsevate organisatsioonide ülesandeks olgu luua omavahel tihe rahvusvaheline side ja organiseerida siis vastastikku saadud andmeile vastavalt ulatuslik koostöö välismaal viibivate ungarlaste, soomlaste ja eestlaste liitude ja ühingute vahel;

3) sellest koostööst pikapeale kujuneks ungarlaste, soomlaste ja eestlaste ühiseid seltsimaju, kultuurettevõtteid jne., kus iga rahvas omaette ja ometi jälle koos teistega võiks peale muu demonstreerida ka välismaade avaliku arvamuse ees soomeugri rahvaste kokkukuulumist.“

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

17. mail saabusid Rootsi—Ameerika lüüniga kodumaale: Annie Remmel, Voldegar ja Rosalie Leht mets, Johan ja Anna Aus, Gerda Kopper, Karl Raudsepp, Helene Linzzi oma 4-aastase pojaga, Marie Koit ja Hilda Meibaum. 21. mail jõudis Riia rongiga Tallinna Montreali eestlane Eduard Kägu. E. Kägu oli sõitnud üle ookeani Cunard White Star liini laevaga ja kavatseb sama laevaga Kanadasse tagasi sõita 5. juunil.

Narva kaudu saabus Nõuk. Venest Opanski rajoonist Eestisse abielupaar Peeter ja Miina Prantsad ühes kahe po-

Otsitakse Põhja-Braasiiliasse
üiemvalitseja kohale
suhkru pilliroo istandustes ülikooli haridusega vilunud

agranoomi-eestlast.

Palk tööväärtuse järgi hiljem kuni Ekr. 1500.— kuus. — Algul, keelega ja oludega tutvunemise ajal vähem. Iga 3 aasta kestel 6 kuud puhkust.

Pakkumised eesti keeles ühes curriculum vitae ja päevapildiga saata aadressil: Eng. Paul F. Reiman, Central Leão Útinga, Alagoas — Brasil.

Lähemalt Välis-Eesti Ühingust.

jaga, ja Juuli Visnapuu oma poja ja tütrepojaga.

Cunard White Star liiniga kavatseb sõita New Yorki juuni lõpul Herbert Blumenthal.

Ekskursioon Ühendriikest.

29. mail lahkus New Yorgist a.-l. „Gripsholmil“ väliseestlaste ekskursion, mis saabub Tallinna 12. juunil.

Kuna meie seadused näevad ette nende laevade maksustamist sadamamaksuga, mis lasevad reisijaid maale, pöörasid laevaliin ja Välis-Eesti Ühing vastavate ametiasutiste poole palvega, a.-l. „Gripsholmi“ vabastada sadamamaksudest, et võimaldada väliseestlastele ilma ümberistumiseta maandumist otse Tallinna, sest vastasel korral oleks laevaliin väliseestlastel maha pannud Helsingis ja sealt nad oleksid pidanud tulema teise laevaga kodumaale.

Sadamamaksust vabastamise küsimust kaaluti korduvalt ametiasutistes ning lõpeks vabastati laev maksust. Kahjuks sündis see aga hilja — mõni päev enne väliseestlaste väljasõitu New Yorgist.

Välis-Eesti Ühing kavatseb väliseestlaste ekskursioni pidulikult vastu võtta.

V.-E. Ühingu teated.

Ühingu korraldavas toimkonda koopeeriti hra Ed. Tiro, kes on olnud selle toimkonna aktiivsemad liikmeid, kuid ekskursionel peakoosoleku valimistel välja jäi.

Käesoleva suve tegevuskavas on ühingu rida ekskursion.

Esimesena on kavatsusel ekskursion Lõuna-Eestisse ja Lätti. Arvatavasti toimub Auhksne uue seltsimaja õnnistamine jaanipäeval, millest Ühingu ekskursion siis võtaks osa.

Pikemat ringsõitu Euroopas tahab Ühing korraldada septembrikuus. Ringsõit korraldatakse autobusel ning peatusena on nähtud ette Riia, Berliin, Köln, Brüssel, Pariis, Verdun, Heidelberg, Frankfurt M. ä. ja Leipzig.

Koos Eesti-Läti ja Eesti-Leedu sõprusühingutega, kes 20. septembril sõidavad Kaunasesse sõprusühingute kongressile, tahab Ühing korraldada ka oma liikmetele sama hinnaalandusega sõitu Leedu pealinna.

Lähemalt ekskursionidest teatab Ühing ringkirjaliselt kõikidele liikmetele.

Ühingu liikmeteks on võetud vastu:
Kaha, Alfred, ametnik, Riia.
Kippasto, August, hambatehnik, Buenos Aires.
Kägu, Eduard, muusik, Montreal.
Žigur, Jaan, kirjanik, Riia.

Öiendus.

Meile teatatakse, et m. a. algatas raamatunäituse küsimuse Riias Eesti saatkond ja teostas selle koos Eesti Organisatsioonide Liiduga Lätis, mitte Välis-Eesti Ühingu Riia klubi, nagu ekskursionel brošüüris „Välis-Eesti 1935. a. tegevusest“ mainitud.

Kursisedel.

6. juunil 1936. a.

	OST	MÜÜK
1 Ingl. naelsterling	Ekr. 18.11	Ekr. 18.35
1 U. S. A. dollar	„ 3.58	„ 3.67
1 Kanada dollar	„ 3.58	„ 3.68
100 Prantsuse franki	„ 23.60	„ 24.05
100 Saksa rügemarka	„ 135.—	„ 138.50
1 Austraalia naelsterling	„ 13.50	„ 14.70
100 Soome marka	„ 7.98	„ 8.10
100 Läti latti (clearing)	„ —	„ 118.30
1 Argentiina peso	„ 1.—	„ —
100 Brasiilia milreisi	„ 19.50	„ —

Lugejate kirjakast.

M. K. PRANTSUSMAALT. — Tellisin Ühingu kaudu rügi klassiloterii pileti ja sain täna esimese klassi võitute nimekirja, kuid ei tea, mis värvi piletid mul on võetud ja missugused numbrid. Kuidas toimub loosimine, kas võidavad üksikud piletid, või terve raamat?

VASTUS. — Rügi klassiloterii pileteid müüakse tervete raamatute viisi, milles neli tervet piletit või kaheksa poolpiletit. Ka on võimalik osta üksikuid pileteid ja poolpiletit. Poolpileti hind on kr. 1.—, täispileti hind kr. 2.— ja terve piletiraamatu hind — kr. 8.—. Piletiraamatus on nelja värvi piletid: sinine, roheline, kollane ja punane. Ühe klassi loterii loositakse neli korda. Esimesel kolmel loosimisel võib õnnelikul juhusel võita iga pilet eraldi, kuna viimases klassis võidab üks värv nendest numbritest, mis eelmistes klassides võitudena välja ei tulnud. Klassiloterii pileтите müügikoht väliseestlastele on Välis-Eesti Ühingu juures.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Ed. Riisman. Talitusjuht: B. Tiido.

Toimetus: J. Jaik, A. Nippak ja B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord. Tellimishind: välismail \$ 1.— (Ekr. 3.70 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 426-60. Tallinnas, 8. juunil, 1936.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1936.

Naudingsuitsud

LENDUR TURIST

Kes suitsetab — see kiidab!

ETK TUBAKATEHAS.

Põllumajanduslik eksport o-ü.

„OVO“

Asut. 1924. a.

Tallinn, Suur Karja 18, tel. 445-71
ja 447-53. Telegrammid „OVO“.

Kanamunade ja
tooresnahkade
eksport.

Osaühisus

Raf. Haarla

kirjaümbriku- ja
paberiümbertöö-
tamise tehas. —

Tallinnas, Tina t. 9, tel. 302-56.

OSCAR STUDE, Tallinnas

Asutat. 1882 a.

EKSPEDITSIOONI ÄRI.

Inkasso — Kinnitamine — Laeva-
agendid.

Oma puksiirid ja laod raudtee
ühendusega. — Oma autopark.

Koninklijke Nederlandsche Stoomboot
Maatschappij, Amsterdam, esindaja. —

Osakonnad:

Pärnus, Pühavaimu 8.

Tartus, Ülikooli 44.

Valgas, Maleva 2.

Viljandis, Lossi 8.

Telegr. aadress igas kohas: „Studeos“.

„WABA MAA“

sammub sirgjooneliselt ja kindlalt oma rada. „Vaba Maa“ seisab julgelt selle eest, mida nõuavad riigi ja rahva huvid. „Vaba Maa“ sündis koos Vabariigiga, elas temaga kaasa kõik mured ja rõõmud. Sellepärast on Eesti saatus „Vaba Maa“ südamele nii lähedal.

„Vaba Maa“ annab kõike, mis huvitab lugejat. „Vaba Maa“ informatsioon kodu- ja välismaa sündmustest on täpne ja erapooletu. Pildid igast ilmakaa-rest täiendavad sisu. Juhtkirjad on nimekate asjatundjate sulest. Gori vaimukad karikatuurid ja piibujutud tekitavad nalja. Paeluvad romaanid on tuntud kirjani-kelt.

„Vaba Maa“ maksab tellides välismaale 1,15 dol-
larit kuus.

O-ü. „Vaba Maa“ väljaandel ilmuvad veel: „RAHVALEHT“ kolm korda nädalas huvitava ja elava sisuga. Tellides kolmeks kuuks 1,15 dollarit. „MAA HÄÄL“ — kolm korda nädalas ilmuv maa-rahva ajaleht. Tellimishind — 35 dollarit kuus. „ESMASPÄEV“ — eeskujulik nädalleht, kuueks kuuks tellides — 90 dollarit.

Tellimised
saata

„VABA MAA“
peatalitus

Tallinn, Estonia

Tallinna Majaomanikkude Pank

Harju tän. 29. Tel. 443-67 ja 427-49.

Pangaoperatsioonid
Linnamaksude vastuvõtmine
Hoiusummad ja laenud.

**Väliseestlased, kodumaad külas-
tades astuge meiega ühendusse!**

„Polaris“ eesti kinnitus a.s.

võtab vastu järgmisi **kinnitusi**:
tule- murdvarguse-, veo-, väärt-
saadete-, kasko (laevakerede) ja
klaasikindlustusi. — Seltsi põhi-
ja tagavarakapitalid ületavad
kr. 948.000.—. Seltsi asutami-
sest peale on kahjude eest väl-
jamakstud üle kr. 4.827.000.—.
Soliidne edasikinnitus! **Kahjud
likvideeritakse viivitamata!** —

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12.
Kõnetraat 426-66. Telegrammi-aadress:
„Polaris“. — Osakond asub Tartus,
Suur Turg 11. Kõnetraat 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakondades.

Hind 25 senti ehk \$ -10.

A-S. O. KILGAS

Tallinnas.

Moodsaid

kleidiriideid siidist, puuvillast ja villast.

Paremaid

Cotton sukki, mustrilisi sokke.

Igasuguseid

pitse ja paelu, trikoopesu jne.

Müük üle maa!

Külastage

restoran-öölokaali

DU NORD

Tallinnas